

ARGIA

1982 - Abendua 12 - XLVgarren urtea 955 zenbakia 75 peza

HEROINAREN PARADISUA EUSKAL HERRIA

Abokatu Laboralisten Koordinakundea:
BATZARRE MUGIMENDUA BERPIZTU NAHI

Abenduaren 15ean
EUSKARA GREBAN

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskerrikasko!

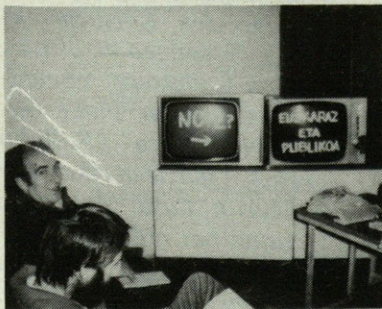

**GAJTA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

ELAkoekin batetik eta LABekoekin bestetik egon ondoren, «Egin» egunkariko orrialdeetan irakurri genuen azterketa pare bat, lan arazoetan dabilzan abokatu batzuek eginga. Koordinakunde horretan dauden «Egiako Abokatuak» kolektibokoekin aritu gara, batzarrea herpizteko beharraz.

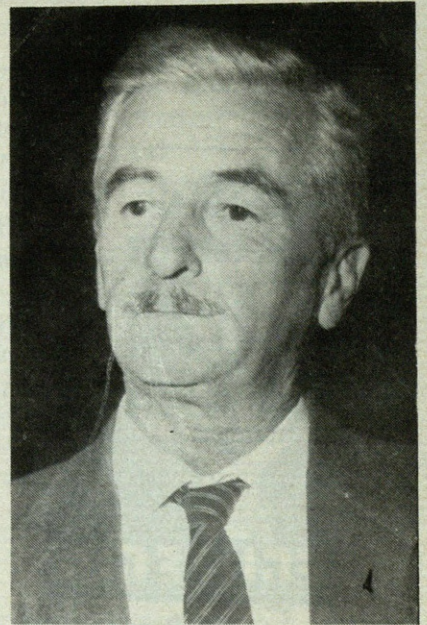

Elkarriketa eta erreportaien artean aste honetan, Euskal Herrian Euskaraz taldekoek kontatu dizkigutenak aurkituko dituzu batetik. Eta Drogak Eragindakoen Elkartekoek arazo larri horretaz argitu dizkigutenak bestetik.

NON-ZER

non zer

- 2.- Aste giroa.
- 4.- Egiako Abokatuak: Batzarre mugimendua berpiztu nahiz.
- 9.- Nazioartekoa. Pablo Sastre.
- 10.- Herriko Plaza.
- 12.- Euskal Herrian Euskaraz taldekoekin. Telebistaz, Labaien Jaunaz...
- 15.- Holandan Herri zapalduen topaketak.
- 17.- Bertsolari txapelketaz: Gernika eta Idiazabalko saioak.
- 20.- D.E.E.: Drogak eragindako elkarriketa.
- 24.- Luma zorrozten: **Koldo IZAGIRRE**.
- 26.- Suseroek SUSA-6 kaleratu dutela-eta.
- 28.- Literatura: Etxeitaren «Josetxo». **Iñaki IÑURRIETA**.
- 30.- Literatura: William Faulkner.
- 32.- Artea: Artearen hizkuntza eta hizkuntzaren artea. **MALLUKIKOA**.
- 34.- Zinema: Bilboko laburmetrai zinemaldia.
- 36.- Teatreroak: Haurrari antzerkiaren atak irekitzen.
- 38.- Jo... adarra!
- 39.- Azkenekoa: **XALBARDIN**.

Kultur munduari helduz, hor ditzuzu bertsolari txapelketari buruzko berriak, SUSA aldizkariarenak, Faulkneri eta Etxeitaren «Josetxo» liburuari buruzko orriak, antzerkia, zinema...

Eta borobiltzeko XALBARDIN sartu dugu Azkenekoa, Luma zorrozten Koldo IZAGIRRE jarriaz. Berrogei orriotan aurkituko dituzun beste izenen artea...

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakalkoa, «Beltza», R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizaralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarrionandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujulegi, «Xinaberri».

Marrazkilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behe. DONOSTIA-12.

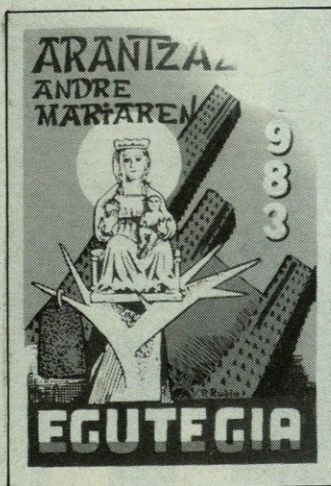
Telefonoa: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Normala	2.500 pta.
Laguntzazkoa	pta.
Estatutik	
kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 pta.

ASTE GIROA

ARANTZAZU. ARANTZAZUKO AMA BIRJINAREN EGUTEGIA. 230 pta.

Urteroko erantzukizuna betetzen saiatzen dira Arantzazuarrok, gogotik ere. Zenbat amonak emango lioke hasera urteari betozkoz laratzean eskuak berotu bitartean egutegi horrek egunero dakarizan saioxxak irakurtzeko aukerarik ez balu! Euskaldunek euskal liburu edo aldizkarietarako dugun joera eskasak sortzen duen hutsunea estaltzen bide du zenbait etxetan egutegi kutun honek.

K. BAURMANN eta M. FOREMAN. LEHORTU ONTZITERIA. Benjamin bilduma. E.V. 190 pta. 32 orri.

Bi hitz besterik ez ipuin motz honentzat. Auzia aita-seme artean gertatzen da. Aitak ontziteria garbitzeko agintzen dio bere semeari eta honek uko egiten dio aitak esandakoari. Gurasoentzat oso interesgarria deritzagu, orain arteko heziketaren habeak kilin-kolon jartzen dituelako. Bestalde ipuina errepikaketetan gehiegi oinarritzen delakoan gaude, eta honek giro motela dakar, istorioa gainera ez da oso alaia. Irudiak oso landuak eta errealak.

RAMON SAIZARBITORIA. ENE JESUS. Haranburu editor. 350 pta. 176 orri.

Aspaldidanik zen ahitua Erramunen azken elaberria. Berrargitaratze ezaren arrazoiak bila zebiltzanak errentabilitaterik lortuko ote zuen zuten erantzuntzat. Horiek eta bai eta guk ere zalantzan jartzen genuen aitzakia, ospe handia lortu bait zuen liburu honek,

euskaraz idatzitako elaberrietan teknikoena eta onenetakoa omen gainera. Eta ez dugu zalantzan jartzen, errentabilitaterik duenentz geroak esanzen.

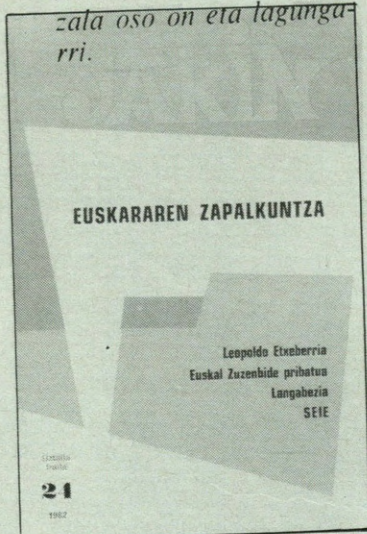
JAKIN. JAKIN 24. 1982 uztaila-iraila. 2. alea. Izarra. 375 pta. 150 orri.

Berriz ere gaiez hanpatua jo ditu gure ateak ale herri honek. Hona zer dakarren: euskararen zapalkuntza Torrealdairen lumatik, Leopoldo Etxeberriaz zenbait gogoeta Joxeba Intxaustik, Euskal zuzenbide pribatuaz Andres Urrutiak, XVIII. mendeko lirika herrikoiaz Jon Kortazarrek, «El desempleo en el país vasco» liburuari egindakoa azterketa Iñaki Garaialdek eta «Salleko euskal idazleen elkarte» Martin Lasa. Azkenean gutun bat ere badago.

Gai guztiak (irakurlearen arabera) interesgarriak dira, baina gu lanik zabalenaz arituko gara. Hemen, euskarak gerraondoan jasan duen zapalkuntza, zangopila-keta, bortxa e.a. ditugu. Militarrek, apaizek, maisuek eta lehen beraien burua euskaltzaleztat zutenek euskarari eta euskaldunei egindako azpian eta zigorren salakuntza garria da. Gertaldi anitz eman bait da gure herrian maila honetan. Gaur egun, guzti honen eragina eta ondorioa larrutik ordaintzen ditugunok badugu zer esanik ere, gauzak burutik behe-ra aldatzen ez diren bitartean behintzat.

HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE ETA IKERKETA SAILA. EUSKARAREN GAITASUN-AGIRIA PROGRAMA. Euskara zer-bitzua 7 Glotodidaktika lanak. 500 pta. 110 orri.

3 atal ditu liburu baliagarri honek: —Hizkuntz trebetasunak lortzeko beharrezkoak diren prestakuntzat—. Hizkuntz ezagupenak: fonologia, ortografia, morfologia, sintaxia, lexikoa eta hizketa mailak. Azkenean euskararen gaitasunaren neurketa bat egiteko azterketa eredu luze eta zehatz bat ematen zaigu. Liburuak ez du gauza berririk, baina bilketa bezala oso on eta tagungarri.

HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE ETA IKERKETA SAILA. EUSKALTZAINDIAK BATASUNERAKO ESKAINI DITUEN ERABAKIAK. Euskara zer-bitzua 8. Glotodidaktika lanak. 500 pta. 95 orri.

Batetik nahiz bestetik beti arazoak euskara batuearekin, -h-kin nolanahi jostatzen ari direla, deklinabidea ez dela argi gelditzen e.a. Horretara da-

tor hain zuzen liburu hau, arazo guzti horiek garbitzera eta behin betirako erabakiak agertzera. Zailantza urruti ikusi nahi duenak badaki zer egin.

MAITE LAZKANO. DAMURIK GABE. Kontakizun errazak 2. Mintza praktika. Elkar. 225 pta. 140 orri.

Zaila omen da euskara errazeaz literatura ona egitea, batetik irabazten duena bestetik galtzen baitu. Hau hain horrela ez dela erakutsi nahi izan du Maite Lazkanok bere 2. liburu honekin. Kontakizun batzua irakurri ditugu eta kalitate nabari-koak iruditut. Euskara aldetik ez du bihurrikeria handiegirik, baina lexikoa oso aberatsa da, euskaraz trebeegi ez denarentzat aberatsegi agian. **HABE. 10. zenbakia. 1982.eko urria. 100 pta. 44 orri.**

Berandu samar bada ere ez dugu zenbaki honen berririk gabe geldi zaitezten nahi.

Bertan Andolin Eguzkitzarekin elkarriketa bat dator, opositorre ogibideari buruz aburuak, Txillardegik sortutako eztabaidak, kontsumoaren baso tropikaleak, kirolariak eta dopina e.a. Betiko ipuinak bestalde, asmakiloak, horosko-poak, liburu eta zintz be-

rien aurkezpenak eta argazki-sariketa. Dakizue-nez maila bakoitzari bere irakurgaia dagokio.

«GU» TALDEAK. TTI-PI-TTAPA. 82ko udadazkena. 100 pta.

Beratarrek bere lana eskaini digute, eta kulturazko aldizkari orori dagokionez, elkarriketak (Errandonea pilotariarekin oraingo hau), olerkiak, idazlanak, saioxkak e.a.

KIXKI ETA MIXKI ETA KAXKAMELON. Triki-Traka-Triki-Tron. Diska, IZ-k argitaratua.

Hau du bere bigarren diska pailazo hirukote hospetsu honek. Hospetsu diogu, zeren artikulua bat izenpetzeak hospete ematen duen Euskal Herri honetan ez dute gutxiago merezi 10 urte herriz herri pailazoarena eginaz dabilzan hauek.

Kixki (Xabier Otaegi), Mixki (J. Inazio Ansorena) eta Kaxkamelon (Andoni Ezeiza) Parisa joan dira hango adixkide bati bixita egitera. Eta trenez, izen buuruak adierazten duen legez. Diskan, jakina, beren bidaia eta irudipenak kontatzen-kantatzen dizkizute.

Marrakziak, izugarri politak aizu, Jesus Lucas-ek egin ditu. Eta kantuen letra gehienak Anjel Lertxundik, haurrentzako beste hainbat liburu eta liburuxka eginak dituenak.

Apustu egin eta «cómostonustedeeeee? ...ieeeeeen» baino askoz politagoa dela.

Egiako abokatuak, laboralista eta autoeraketazale **BATZARRE MUGIMENDUA BERPIZTU BEHAR DA**

Hauteskunde sindikalaz «Egin» egunkarian azaldu zuten agiri bati esker jakin genuen «Coordinadora de Colectivos Laboristas de Euskadi» delako baten berri. Galdezka, Koordinakunde horretako talde batenganaino iritsi gara, «Egiako Abokatuak» izenez deitzen direnenganaino. Eta langile mugimenduz galdetu diegu.

Zaila izan da, aitor dezagun. Sindikatu bati bere formula edo egitura edo ideiak ateratzea ez da seguru asko hain zaila. Baina langile mugimenduak, eta hainbat gehiago Euskal Herrikoak, urteotan daraman bilakaera ulertzerakoan, nondik hasi korapiloa askatzen? Baina hari muturra (ala hari muturretako bat?) aurkitzen saiatu beharra dago.

Batzarrea zertarako. Ez al da garrantzitsua galdera?

ARGIA.- Koordinakunde hori nortzuek osatzen duzuen zehaztu beharko diguzue lehenbizi. Orain arte entzun gabea bait genuen.

EGIAKO ABOKATUAK.- Asanbladaren lineatik, kapitalaren eta paktuaren aurkako lineatik gabiltzan zenbait abokatu despatxuk osatu dugu Koordinakunde hori. Donostiako bi despatxu, Eibar-Arrasateko bat, Gasteizko beste bat, Bilboko beste bat eta Iruiñeko beste baten zati batek sortu dugu. Eta gu izan gara prentsan argitaratu zen agiri hura idatzi genuenak.

ARGIA.- Zerk bultza zaituzte holako idazki bat kaleratzera? Abokatu laboralistak prentsan azaltzea ez bait da oso maiz gertatzen.

E.A.- Burruka radikalen eta batzarre edo asanblada mugimendu

eratuaren atzerakada ikusten genuen. Hauteskunde sindikalak iritsi direla ikusirik, une egokia izan zitekeela pentsatu dugu, hauteskunde horietaz debate bat irekitzeko batetik, eta lantegi eta eskualde ezberdinetan ematen diren autoeraketa esperientziak elkarrekin lotzen hasteko, elkar eza-gut dezatela, debateak sor ditzatela, eta eztabaida horietatik ea koordinaketa moduren bat ateratzen den-edo.

Guk zera galdetzen genion gure buruari ea zerbaitetan lagun geneza-keen lantegietako mugimendu radikala. Guk ezin ditugu ez soluziobi-deak eta ez borrorak eskaini, borroka egin behar dutenak ez bait dira abokatuak. Batetik eta bestetik eza-gutzen genuen jendea koordinatzea zen gure asmoa.

ARGIA.- Protagonistak ezin dai-

tezkeela abokatuak izan, alegia.

E.A.- Oso garbi dakigu guk langile mugimendua nahikoa kanpotik bizi dugula. Bizi dugu, baina gu ez gara langileak; orain, inzidentzia bat badugula, eta ea zer egin autoeraketa mugimenduak kristoren beherakada jasan duela. 1976an autoeraketak indar itzela agertzen zuen bezala, gogoratu Bizkaiko lantegi koordinakunde hura, gaur egun ia ez da ezer gertatzen.

ARGIA.- Mugimendu hori parali-

zatu dago beraz. Baina zertarako nahi duzue zuek autoeraketa mugimendua?

E.A.- Printzipio filosofia batetik jaioko da ziurrenik. Langileak bere indarra delegatu eta «zortzi ordu sartzen ditut eta beste guzti paso» horretan ez dugu sinesten; langile guztiak eta bakoitzak izan behar dute lantegietan sor daitezkeen mugimenduetako protagonista.

ARGIA.- Autoeraketa mugimendua, hala ere, beheraka etorri dela aitortzen duzue.

E.A.- Horretan krisiak zeresan haundia dauka, krisiak eta erreforma politikoak. Franco diktatorea hil ondoren, prozesuak bi bide hauetako bat eraman zezakeen: hausturarena ala transizio lasai eta erreformazale batena. Urte haietan aldaketaren aurrean zegoen optimismoari erreforma jarri zitzaion gainean, aldatzearen aldeko mugimendu guztia alderdi erreformazalean integratuz.

Krisiarena, bestalde, jakina da. Enpresetan irabazi tasa beheraka doan neurrian, bai enpresagizonak eta baita estatua ere gogorrago agertzen dira konbenioak eta negoziaketak egiteko garaian. Kapitala orduan krisiaren sikosia langileengan zabaldu nahian dabil, langile mugimenduak helburu politikoen eta lasaitasun eta estabilitate ekonomikoaren erresponsabilitatea hartu behar duela alegia.

Metodo gero eta finagoz, bere eskutan ez dagoen sistema baten arduradun egiten ari da jendea, etekin guztien jabe bakar goiko klase minoritario eta zanpatzailea den bitartean.

ARGIA.- Zuek zabalda duzuen txostenean sindikatuak ere kritikatzeko dituzue.

E.A.- Beste aspektu bat zentrale sindikalek bete duten papera da, bai Asanblada mugimendu hura, demokrazia zuzenaren formula, arriskugarria zen, eta zentrale sindikalek apostu bat egin dute: paktu sozialarena, kapitalismoaren ko-jestore izatearena. Eta zentraleak legeztatu zirenean, afiliaketa haundi bat izan zuten, beren historiagatik eta abar. Zentrale sindikalek integrazioaren jokoari heldu diote, mugimendu erreibindikati- bo soil izateari, alokairu eta lan orduen negoziatzaile izateari. Eta frenu izugarri bat ezarri diote langile mugimenduari. Frenu horretaz gain, bestalde, etsipen haundi bat dago jende artean.

ARGIA.- Batzarre mugimendua aurrera atera nahia elementu erresidual bat izango al da, norbaitek esango lukeen bezala «arazoak ematen di-

tuen azken ostikadak», ala hori aurrera ateratzeko ahalbide errealek badaude?

E.A.- Abokatu despatxu garenez, gure asmoa ez da mugimendu bat antolatzea; gehienez ere bultza dezaketenei eragitea baizik, egin beharra dagoela birplanteatzea. Mugimendu asanbladazalearen azken arnaskada izango ote den? Egia esan, batzarre mugimendua berpiztu dadin baldintza objetiboak badaude, krisi honen sakontasunagatik.

Desdeluego, Europaruntz begiratu geroz, langile mugimenduak berri indar har dezan posibilitate gutxi ikusten dira; eta badirudi eredu horretaruntz goazela. Bestalde, ordea, eroste ahalmenak sufritu duen beherakada, lorpen berrietara iristeko mugimenduen gelditzea,... hortik zerbait atera daiteke. Euskal Herrian, izan ere, baldintza soziopolitikoak, dagoen mugimendua,... beste lekue- tan gertatzen direnetatik gauza bere- zikiak pasatzen direla erakusten duten puntuak badaude, oraingoz. Gauza zenbateraino integratuko den, ordea, ez dakigu.

ARGIA.- 1976 inguru hartan eza- gutu genuen batzarre mugimendu hura ez ote zen gauza kojuntural bat, une zehatz bateko egoerak eragiten zuen zerbait, aldaketa sakonen liluraren ondoan-eta?

E.A.- Batzarre mugimendu hark politikarekin ere bazuen zerikusirik. Transizioaren garaian bertan gertatu zen, eta moral haundiagoa zegoen jendeagan, aldaketa sakonak lortzea posible izango zenaren itxaropena. Orain kalean nabari den etsipena berri zera da «que está jodido cam- biar». Esperientzia hura globo bat izan zitekeela? Ez dut uste, bai Eus- kal Herrian eta baita Estatuan ere politikan eta gizartean aldaketak sar- tzea posible zela kontzientzia garbia zegoen. Eta... esaten dizut, lehenera itzuliz, mugimendu sendo bat antola- tzeko baldintzak ikusten ditut, autoe- raketa, parte hartze eta demokrazia zuzena bultza eta erabiliko dituen mugimendu bat indartzeko.

ARGIA.- Comisiones, UGT eta ELAren ezkerretara bi indar aurkitzen

ditugu hauteskundeotan, LAB batetik eta ezkerreko independentez osatutako listak, lantegitik lantegira ezberdin agertzen zaizkigunak.

E.A.- Elkarrekin dituzten zerikusiak nabarmenak dira: Comisiones-en ezkerretara, askoz ere hausturazaleagoak, askok edozein paktu soziali uko egiten diote,... Aipatu dituzun bi talde horien arteko bereizketak ere, ordea, oso bistakoak dira: LABek proiektu konkretu bat badu, eta besteek ez.

Hitz egin dezagun LABez. Nereztat huts egin du, beste maila batzutan HB inguruan biltzen den jendea langile mugimendu batean antolatze-ko orduan. Ezker abertzaleak ez du eduki prozesu politikoen paralelo izango zen langile indarririk. Eta hori egiteko orduan, beste mailatan Amnistia-aren aldeko Batzordeekin eta abar ikusi den bezala, indar zabal hori espero zitekeen. Azkenean, ordea, LAB behar zukeen baino indar minoritarioago atera da eta borroka mailan HBk duen baino askoz ere indar gutxiagoz. Ezker abertzaleak beti egin du errenka alde horretatik.

ARGIA.- Harigarria ere bada hausturaren alde dabilen sindikatu batez entzutea

E. A. Sindikal gintza klasikoegi bihurtu da behar bada LAB, eta horrek egin dio ezinezko sektore zabal horiek biltzea. Sindikatu bat gehiago da, eta lantegietako indar rupturazale

guztia ezin du bateratu. Horrela, batzutan elkarrekin aurkezten dira LABekoak eta ezkerreko beste independenteak, LABen nahieran gehiengutan, baina aparte gelditzen dira askotan, eta kanpoan dauden independenteak oso sakabanaturik daude, Luzuriagan batzuk, Niessenen beste batzuk,... Gure nahia hori zen, esperientzia berezi guzti horiek elkarrekin harremanetan jartzea, inongo sindikaturekin, ezta LABekin ere, nahiz eta puntu baterakoi asko eduki, elkartu nahi ez dutenak.

LABena gehixeago zehazteko, borroka eta planteamendu konkretuak planteatzerakoan, bileretan, ezberdintasun gutxiarekin egin dut topo, askotan ados gaude. Zerk urreratu ditu orduan sindikatu klasiko batera? Nire ustez, sindikatu izateak. Antolaketa sortzen dituen beharrak agertu zaizkio orduan: gizendu egin behar, delegatu gehiago atera beharra, une bakoitzean xehetasun bakoitzari erantzun beharra,... Eta gauza pila batetaz definitu behar du bere burua, arazo askotaz definitzea ezin zaio pasatu konturatu gabe, definizio hori militantzia guztiak barneratu gabea badauka ere. Erakundeak eman behar ditu definizioak.

ARGIA.- LABetik kanpora dauden independente ezkertiarak aipatzen ditugu. Baina sindikaturik dagoen zenbait, EMKkoak eta LKikoak adibidez, beren gustoko sindikaturik bale-

go han egongo lirateke. Langile asko geratzen al dira LABetik kanpo inongo sindikatutan egoterik nahi ez eta borrokalari direnak?

E.A.- Lehen baino askoz gutxiago, tamalez. Baina ezein sindikaturekin, nahi den eratakoa dela ere, ezkonduko ez litzatekeen langilerik geratzen da. Jende horri sindikatu batek ez dio balio printzipioz, delegazioan sinesten ez duelako, edozein sindikatutan beti erabakiak hartzen dituzten tipo batzuk daudelako, besteak zer ikusi dauden bitartean.

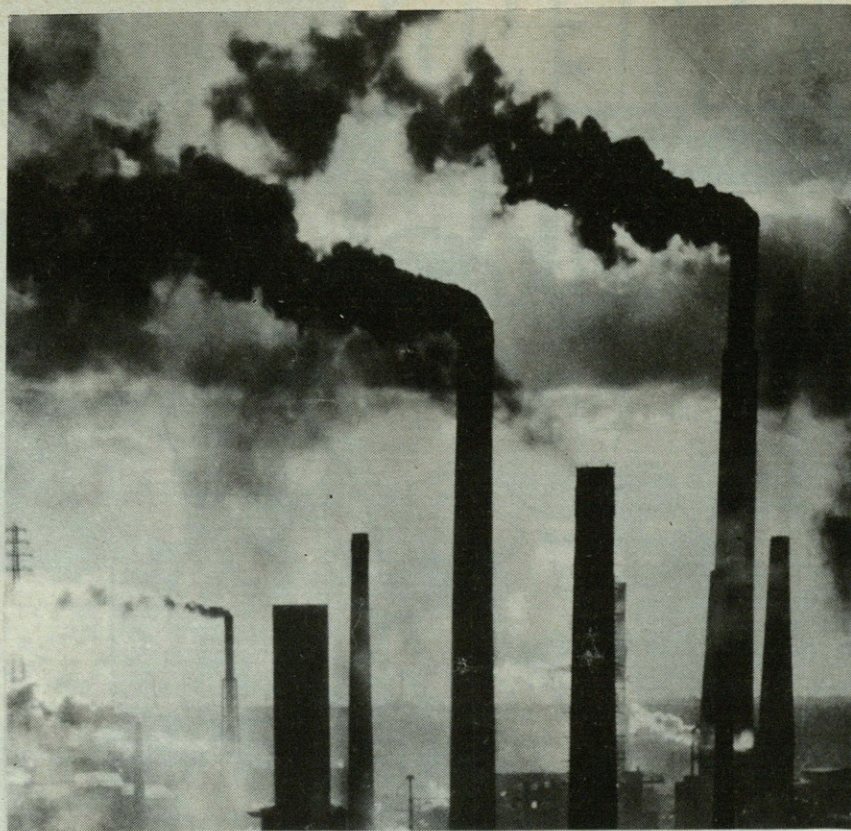
Jakina, dei bat egiten dugunean edo bilera batera goazenean ez gara independente guztiakin ari, batzar zaleei baizik.

ARGIA.- «Que la crisis la paguen ellos» esaten da. Baina zuek agertzen diguzuen panoramarekin... gehienez jota ere antolatutik geratzen den bakarra LAB da, beste guztia, jende borrokalaria badagoen arren sakabanaturik dago, LABek ere zuen eritziz itzalak erakusten ditu. Gauzak dauden bezala, nola ikusten duzue «Que la crisis la paguen ellos» hori?

E.A.- Esaldi hori egitazkoa dela dudarik ez da. Krisia kapitalismoak berak sortzen du, dagoen bezala antolatua dagoelako. Logikoa da beraz haiek, kapitalistak, izatea krisia ordaintzen dutenak. Tipo bat izan bada sistema bat eraiki duena, bere akats eta hutsune guztiakin, berak izan behar du konpondu behar duena, inbertitu behar duena. Sistema kapitalista aurrera ateratzeko lana bere jabeek egin behar dute. Hor badago filosofia bat, esplotatzen gaituen sistemaren ko-jestore izan nahi ezarena, sistema hau aurrera ateratzera konformatu diren sindikatuak alde batera uztearena.

ARGIA.- Zehaztu ezazue, mesez.

E.A.- Lehen begirada batean eduki dezakeen baino mami praktikoki gehiago duela derizkiot: zerbait konpontzeko zure erresponzabilitatea ukatzea. Krisi espediente baten aurrean zaudenean ez duzu ez daturik, ez aztertze denborarik, ez teknika aldetik ere ahalbiderik, enpresak honetan edo bestean engainatu zaituela edo ateratzeko hau ala bestea behar duela esateko. Baina hau bai esan dezakezu: ez diot nere onspena emango plantila erdia kaleratzeari edo jordanada %80an mozteari. Enpresarentzat irtenbide izango ote den? gu ezin gara horretan sartu. Irtenbideak sistema batek ezartzen dizkigula kontu-

ratu behar dugu, eta irtenbideak guk bilatu beharrik ez dugula. Ardura berena da soil-soilik.

Zentrale sindikalak egiten ari direna, sistema ezertan aldatu gabe konpontzea da, baldintza berriak sortu gabe. Apustu bat egin dute: sistema kapitalista hobetzearena. Guk ordea ez dugu sistema hori nahi, langileentzat negatiboa delako eta langileen bizkarretik bizi delako.

ARGIA.- Hori esan egiten da. Baina gero praktikan jartzerakoan... Hor daude planak, Gobernua ere konprometitua dagoelarik, Aceriales eta abar. Zuk esan dezakezu «paso», baina horiek soluziobide bat behar dute, gaur ez bada hiru hilabetetara.

E.A.- Arazoak beste mailatan planteatzen dira. Izan ere, enpresa haundi horietan esatekorik gutxi dago: Lan Ordezkaritza dago tarteko, eta hitzarmenak oso «pacto de altura» bihurtzen ditu, eta negoziaketetan enpresarioak eta gobernua sartzen dira, gehienez ere zentrale sindikaletako super-buruak. Hor, gehienez ere arazoa ongi aztertuz konturik eskandalosoenak kaleratzea besterik ia ezin duzu egin, eta... ahalik eta gehien irabazten saiatu. Baina paktua ematen denean ere, erabakia agertzen denean, jendeak garbi ikus dezala bere gainetik izan dela, bere kontra.

Noski, jendeari ez dio balio zera esateak, gauzak inposatuak direla eta arduraduna bera ez dela bitartean kaletan bere 200 lankide utzi behar diutenean. Horrekin ez diozu ezer konpontzen. Eta kasu bakoitzean ikusi behar da zer egin daitekeen eta soluziobidea zein den. Baina beti ere garbi utziaz ez dela bera, langilea, bere lankideak kaleratzera konprometitu daitekeena.

Lantegi haundi horietan zeregin gehiegirik ez dagoela jakina da. Baina alderantzizko kasuak ere badira. Enpresa txikiagoak, adibidez, sistema barruan indar gutxiago dutenak, eta expediente bat intentatu dezaketenak autofinantziaketa hobe bat lortzeko, sobrante asko dituzten une batean. Enpresa txikiagoetan datuak eta kontrolatzea ere errezagoa da, eta zenbaitetan expedientea popatik hartzea botatzea ere lortu ahal izango dugu.

ARGIA.- Abokatu despatxuetan dituzuen arazoetarik garrantzitsuenak ziurren krisi expedienteak izango dira. Goraka al doa horien kopurua?

E.A.- Bai, bai, gehiagora doa. Sistema bere erreajustea egiten ari da, eta lanpostu pila bat bere gainetik kendu nahian ari da. Agintetik, bestalde, erreajuste hori bultzatzen ari dira, askotan zentrale sindikalekin tratua eginda, despidoa errezagotuz, plantilak flexibilizatuz, etabar.

ARGIA.- Zentrale sindikalen afiliaketa maila beharaka ari dela badakigu. Baina ikusten al da beste sintoma berririk langileen artean, hartzen ari duen paliza honen aurrean?

E.A.- Transizioa hasi zen garai hartan izan zen sindikatuen «bum» hura, une hartako itxaropenek sortzen zuten giroagatik eta baita zentraleek eskaintzen zituzten seguritateagatik ere, abokatuak etabar. Zer gertatu da ordea geroztik bere afiliazioa hautsi duen jendetzarekin? Batzuk etsipenera pasa dira, eta «denetik pasatzera». Beste batzuk aldiz hor jarraitzen dute, zerbait egin nahian.

ARGIA.- Baina langabeziaren tasak %23an dabilta Euskal Herrian, eta ez dirudi egoerak hola beste 10 urtetan jarrai dezakeenik.

E.A.- Behin baino gehiagotan komentatu dugu nola gure aurreiritziek porrot egin duten. Lehen zera esaten genuen, ikusiko duzu martxa honetan langabezia %15etik pasatzen denean jendeak nola erreazionatuko duen sindikatuen eta txorakerien gainetik». Eta begira, %23an gailtza eta berdin jarraitzen dugu.

Arazoak nora joko duen ez dakigula aitortu beharra daukagu. Egoera honek lehertu gabe noiz arte iraun lezakeen? Ezdakigu.

Dena dela, zuk esaten duzun hori, hamar urte langabezi tasa hau agoantatuz, ez dut uste posible denik. Sistemaren irrazionalkeria nabarmen batzuk zuzenduz-eta, larrialdirik gogorrena konponduko dutela uste dut, eta beraiek oso ongi atereaz, beste krisia guztiak konpondu dituzten gisan. Era berean, jendea brutotzeko eta denoi «gazta jateko» edo «kokoa jateko» teknikak finagoak bihurtuko zaizkigu, buruan ematen ari zaizkigula ez gara konturatu ere egingo. Horregatik planteatzen ditugu autoeraketatik eta autokontzientziatik doazen irtenbideak. Gutxienez kontura gaitzela ostiak nondik ematen ari zaizkigun, eta ez utzi gure erabakiak beste inork har ditzan.

Sistemak daraman bilakaera geldierazten ez bada, mendealdeko demokrazien eta kapitalismo aurreratuaren gero eta antza gehiago izanen du: joan, lan egin, kobratu eta bakoitza bere etxera. Bilakaera hori geldierazten ez badugu, ahaztu gaitzek iraultzaz, sozialismoz, klase burrukaz, eta denaz. Hori frenatzeko ez dago bide bat baizik: protagonista jendea bera izango den mugimendu bat sortzea.

AGIÑA

AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Guatemalan gezurrezko aldaketak

«Ez da egia —esan zien Rios Montt-ek iparramerikar periodistei—, guk ez dugu gerrilerorik zintzilikatzen. Guk fusilatu egiten ditugu».

Esandakoa egiaztatzekotan —eta ez gara ironiaz ari— Giza Eskubideen Komisioa Guatemalan bisitan zegoela ixilpeko epaiketa egin ondoren lau gazte hartu eta fusilatu egin zituen.

Erdi Amerika eskandalizatu egin zen. Costa Ricako lehendakaria den Luis Alberto Monge, horrelakoetan segituz gero Guatemalak «Comunidad Democrática Centroamericana» delako erakundean sartzerik ez zuela izango adierazi behar izan zuen.

Azken 25 urtetan Gobernuak eragindako 80.000 hilketak gertatu ondoren ez luke ekintza berri horrek, berez, inor harritu beharko. Batzuei harrigarri gertatu zaiena Rios Montt-ek azken lau hilketak hauek horren harroki eta lotsagabeki bere egitea izan da.

Erreformatan

Orain dela gutxiko hitzaldi batean, Guatemalako erreforma garaiaren hasera dela esanez, Rios Montt **zentro**-ko politikarien aurkako lehenagoko gobernuak eginiko hilketak kondenatzera iritsi zen (Argeta eta Mohr politikari sozialdemokratetaz arituko zen seguru aski), eta neurri erreformatzaileak agindu zituen.

Inongo erreformaz hitz egiten aditu ere nahi ez duen garrantzizko bi sektore dago Guatemalan: mendiko oligarkia eta Ejertzitoaren gehiengoa. Entrepesari batzuek (**iniciativa privada** indartzearen aldekoak) aldaketa apal batzuk sartu nahi lituzkete zenbait eskualdetako nekazaritzan, eta oligarka hoi en oposizioa nabarmena da; El Salvadorreko esperientzia aipatzen dute (hain zuzen ere, El Salvadorreko agintariek oso **reforma agra-**

ria modernotzat zeukatena ez da hango krisisa garaitzeko gauza izan, eta frakaso honetaz baliatzen dira Guatemalako oligarka hoiek beren oposizio horretan).

Rios Montt-en politika erreformatzailea geroz eta gutxiago eusten duen beste sektorea Ejertzitoa da. Honen presioaz Orellana anaiak eta beste zazpi preso eskuindar askatu behar izan ditu Gobernuak. Ex-presoa hoiek kolpe saio batean hartu zuten parte eta makina bat bahiketa eta erahilketaren ardura zeukaten.

Rios Montt-ek «Estatu kontseilu» izeneko aparatoa eratu du, eskuindarren alboan zentroaldeko politikarien parte hartzea zihurtatu nahirik. Baina, hoiek sartzerakoan besteak (betidaniko alderdi eskuindarrak) atera egin dira, eta Kontseilu hori aurrera atera ez dezan Rios Montt-i laguntza ukatu diote.

Beraz, indar politiko berrien euskarria izan badezake ere, oligarkia-Ejertzito-alderdi tradizionalen hiru-kotea ahaztu ezineko oztopoa izango du Rios Montt-ek bere erreforma bide horretan.

Operazioaren helburuak

Erreforma hoiekin, Estatu Kontseilu horrekin oposizioan izan zitzakeen eta izatea komeni ez zaion sektoreak bereganatu nahiko lituzke Rios Montt presidenteak. Bere kontra armak oraindik hartu ez dituztenek ez ditzaten har.

Hau dena, kontrainsurjentziarako planaren barruan kokatu behar da. Gerrilak erreforma eta demokraziaren aurka iharduten duela esanik isolatzen saiatu eta gero kontra ekin.

Plan hau, kontrainsurjentziarako edozein manualetatik atera litekeen arren, ez dute sektorerik atzerakoienek erraz onartzen. Nekazariei tripak ateratzen jarraitzea bake-bide **l**ekarra delakoan daude hauek.

Nolako zabaltzea (**apertura**) dugu, bada, Rios Montt-ena? Ez da noski zabaltze estrategikoa, gerra amaitzekotan inplikaturik dauden parteak eseri daitezen eta negoziatzea eta buka dezaten, zabaltze taktikoa baizik, erdi mailako sektoreei begira, herriaren aurkako gerrak segitzen duelarik. Eta Nola! Beste egun batez komentatuko dugu hori.

Pablo SASTRE

Artikulu honen bidez, Urriak 17 an, goian aipatutako izenburuarekin agertu zenari erantzun nahi diogu.

Aurrena esango genuke izenburu hau zoritxarrez egia dela. Arrazoiak denok dakigu: erdera da kalean nagusi.

Gure ikastolan, nahiz eta bilera eta batzar guztiak euskaraz hasi, erderaz jarraitu beharrean aurkitzen gara. Bakoitzak pentsa dezala zergatia.

Hala ere esango genuke, «GURASO BATEK» bere eskutitzean agertzen duena ez dela erabateko errealitatea, zeren eta gure ustez, erdera hutsean bidali dugun bigarren eskutitza da hau, eta kontuan har dezagun, urtero hogeitaz edo hogeitabost bidaltzen direla. Geroxeago azalduko dizkizuegu eskutitz hau erdera hutsean bidaltzearen arrazoiak.

Baina has gaitezen azken parrafoarekin.

Zuk, «GURASO BATEK», ezaugun dituzu batzordeko gurasoak eta nahiz eta guri hau kaleratzea ondo irudit, Batzordean planteatzea eta laguntza eskeintzea hobeago eta egoikiago izango zela pentsatzen dugu, horrelakorik berriro gerta ez dedin.

Batzorde honek, inoiz ez dio inori euskararen defendatzaile izateagatik «radikala» deitu, beraz, ez izenpeztzearen aipatu zenuen arrazoiak gezurra da. Euskararen defendatzaile «radikal» asko behar ditugu euskara indartzeko. Bakoitzak ikus dezala bere barnean, zer eta zenbat egiten duen euskararen alde (eta noski, ikastolaren alde).

Gertatu denaren arrazoiak oso sinpleak dira:

1) Maiatzaren 31 an, Batzorde Nagusiak, «Ikastoletako estatutoa»ren projektua jaso bezain laster, guraso guztiei bidaltzea erabaki zuen. (Noski, bilera hau, beti bezala, gehien bat erderaz izan zen).

2) Uztailak 20 an iritsi zitzaigun projektu hau ikastolara. Ondoren, 350 kopia, bakoitzak 50 orri zituelarik egin genituen, zuzenbideak sobreetan idatzi etabar. Noski, guzti hau, ikastola oporretan zegoelarik eta, ikastaroaren barnean gurasoen partizipazioa eskasa bada, pentsa zenbaiterainokoa izango den Uztailaren bukaeran...

Ikastoletan erderaz

3) Projektuaren testu guztia erderaz bakarrik idatzita zegoen. Alternatiba baten aurrean aurkitu ginen: edo zegoen bezalaxe bidali Batzordearen erabakia betez, edo Irailerako utzi. Erderaz bakarrik egon arren, han ginenok bidaltzea erabaki genuen, egun haietan euskaratzeko posibilitateriz ez bait genuen ikusten (Uztailak 30).

4) Hala ere kritika bezala kontuan hartzen dugu eskutitz horretan esana eta hemendik aurrera horrelakorik gerta ez dadin saiaturako gara. Baina esan beharra dago euskararen egokierataz asko hitzeginarren, arazo hau konpontzeko ez direla behar diren neurriak hartzen.

Guztiz eta ere, arazo bat azaldu nahi dugu: azkeneko urte hauetan, gure ikastolan (eta besteetan) guraso berriak, batzuk ez ezik, ez daudela lanerako prest eta gure bileratan, nahiz eta irekiak izan, betikoak elkartzen garala.

5) Eta bukatzeko «GURASO BATEK»eri, bere laguntza jasotzeko desiatzen garala esaten diogu, eta gertatu ohi dana ez gertatzeko, bide bat ba dagoela: Batzordeko eskutitzak itzultzeko konpromisoa hartzea (2 edo 3 dira hilero). Ez da lan handia, baina txiki askoz...

**ZURRIOLA IKASTOLAKO
BATZORDEAK**

Zuzen ez zegoen oker

Argia harritu egin da, hitzaldi-dei batetan **Zuzen** Garate ageri delako (ikus 952. zenb., 38. orr). Aregogo: ez duzuela biperrrik ulertzen, diozue, eta adarra jotzea dela esan omen dizue irakurleren batek ere.

Ez jakinetik dator, noski, harridura eta adar jotzea iriztea. Garate jaunak euskaraz **Zuzen** Garate sinatzen ohi du. Horra, diodanaren frogagarri, gutun idazle asper-ezin horren sinadura bat.

Haren nahia hori bada, zergatik ez begirunez erabili? Gainera, kasu honetan, inork ez du ukatuko, nahia oinarri sendoak ditu. Bidezkoa zenez, Euskaltzaindiak **Zuzen** izena ezarria du bere Izendegian.

Bego horrela nire oharra, **Argia** argitu nahirik.

Ongi izan,

E. KNÖR

Gauza txabakanoagorik...

«Jo Adarra...» dela eta

Zuzendari jauna agur: Egondunaiz behin baino gehiagotan honako eskutitz hau zuri zuzentzekotan, bainan boligrafoa hartzea ere kosta egiten, eta bestaldetik berriz «laisser faire, laisser passer» delako hori ere hain da dotriña eroso, eta utzi egin ohi dut.

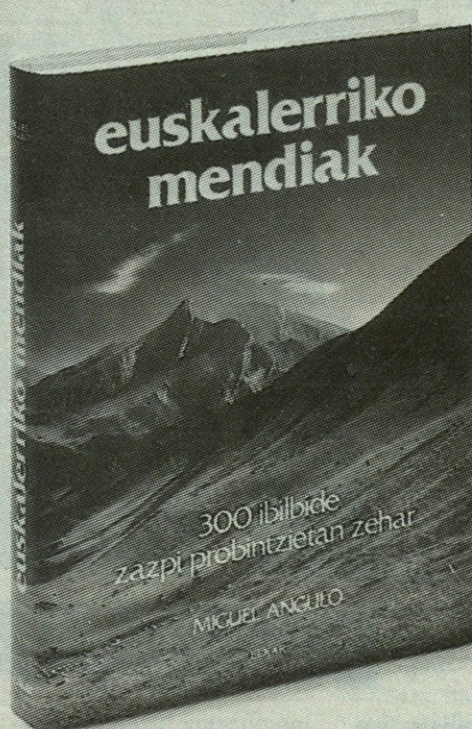
Hala ere aspalditik eduki dut grina edo kezka bat barrenean, eta azkenean ere, horra bada, nagikeria astindu, eta azaltzera noakizu nere arrenkura.

Badira honezkero 12 bat urte ARGIA aldizkariaren harpide naizela, eta ikusi ditut ikustekoak, eta irakurri ditut irakurtzekoak astero astero, bainan «txisteak» edo dakarren «Jo Adarra» horrialde hori baino gauza txabakanoagorik, eta gusto txarragorik ez dut ikusi. Euskal prentsa itxuroroso bat nahi dugu. ARGIA, euskal astekari bakarra, maila gorren batean ikusi nahi dugu, bainan «Jo Adarra» hori astero ikusita, benetan bat etsipenez betetzen da, desmoralizatu egiten da, eta ... lotsatu.

Donostian, 1982 - abendua - 1

Mikel Iriondo

300 IBILBIDE EUSKAL HERRIKO MENDIETAN ZEHAR

ANIE MENDIMULTZOTIK ETA BARDEETATIK HASITA ENKARTE-RRIRAINO.

EUSKAL HERRIKO MENDI GARRANTZITSUENETAN ZEHAR 300 IBILBIDE MODU HONETAN ADIERAZIAK;

124 KROKIS

22 MAPA

136 ARGAZKI KOLORETAN

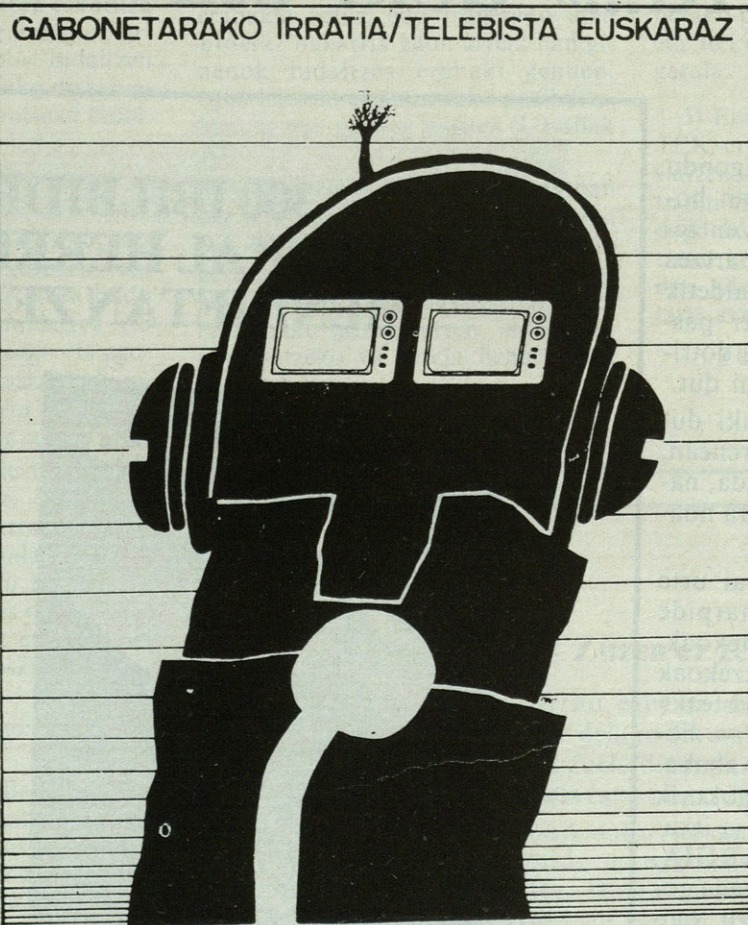
ELKAR-EK ARGITARATUA

Telebista noiz?

«Arrano Beltza» euskal-tokian antolatzen dira, tarteka bederen zenbait bilera, kultur ekintza batzu eta hamaika afaritxo... Ez dugu beti MASOKAK izaten jarraitu behar, denetik egin behar da mundu honetan afari onak ere bai...

Alde Zaharrean baso-erdi bat hemen, txikito bat han, gauza da azkenean «Arrano Beltza»n bukatu genuela eta han ji-ji eta ja-ja artean afari-merienda bikaina egin genuen, eta purpurina kolorezko sagardoa eta ardo gorri gorritz lagundurik honako elkarrizketa informala sortu zen Euskal Herrian Euskaraz taldeko partaide batzuekin.

E.H.E.: «Labaienekin izan gara»

EUSKARAZ!

A.- Aizue! Zer moduz Labaien jaunarekin izan duzuen bileran? Ba al duzue zerbait kontatzekorik?

Lasai.- Beno! Nik zerbait bazekiat horretaz baina gauza oraindik ongi aztertu beharra zegok, eta ni ez nauk

inor hortaz hitzegiteko.

Abendua.- Noski! Egia da orain dela gutti Labaienekin elkarrizketa luze bat izan dugula baina egia osoki esateko han ez ginen gu bakarrik izan, egunkarietan irakurriko zenu-

ten zeintzu ziren besteak... Beraz ezin dugu hitzegin ez gure taldearen ize-nean eta ez da ere besteean ere, hitzegitekotan gure ideiak eman ditza-kegu eta informalak garenez, nahiko informalki.

A.- Bai erdal prentsaren bidez jakin genuen nortzu izan ziren han; dena den gaia mamitsua da eta konta iezaiguzue zerbait.

Martsaso.- Beno! Hi pertsonalki dela, e?

A.- Bai, bai, baina tira! guk ez diagu zuek bezalako piztirik jaten eta...

Lasai.- Begira! Iaz kristoren kanpaina muntatu genuen «Gabonetarako telebista-irratia euskaraz» lema pean, eta pentsatu diagu arazoa gaur egun ere pil-pilean dagoela eta beharrezkoa genuela nola eta nondik nora bideratu nahi duten EITB. Geu bakarrik joan beharrean beste talde batzuekin jarri ginen harremanetan, ez indar haundia egiteko asmoz bakarrik, baizik eta EITB ikastolei eta euskararen arlo desberdinetan lanean ari diren beste gainontzekoei ere asko axola zaielako.

Martsaso.- Oso ondo dago bakoitza bere arloan lanean saiatzea, batzu irakaskuntzan, beste batzu lantegietan, beste batzu prentsan, etab..., baina baditugu helburu komun batzu, eta benetan lortu nahi baditugu bidea elkarrekin egitera behartuak gaude.

A.- Joan, joan zineten, baina... etorri, nola?

Abendua.- Joan-etorriak autoz egin genituen, modan dagoenez; eta han egondakoek esan digutenez harrera nehiko ona egin zieten. Elkarrizketa luzea eta patsadatsua izan omen zen. Herri honetan arraro samarra baina optimistak itzuli ziren. (batzuren iritziz optimistegi).

Lasaia.- Hara joandakoek Labaie-ni galdera hauek egin zizkioten.

1.- Euskara eta euskal kulturarekiko Plangintza Orokorra zein den.

2.- Orain datorkigun ETB honetan:

- a.- zein euskara erabilko den.
- b.- zein ordutan izanen diren emankizunak.
- d.- zein alor jorratuke dituen.
- e.- zein hedadura geografikotan ikusiko den.

A.- Bazegok zeri erantzuterik, e? Galderak egin ondoren Labaie-ni kon-tatu ai zizuten zerbait?

Abendua.- Guk eskatu bezala Kontseilaria ofizialki eta idatziz emateko-tan geratu zen, eta hori gertatu arte han entzundakoaren berri ematera mugatuko gara.

Martsaso.- Emanaldiak haseran eta Urtarrilean hasiaz ordu t'erdi-koak izango dira; lehenengo urtea be-

hintzat esperimentalak izango omen da; eta 1983ko Abendurako emisioak lau ordukoak izango direlaketan daude arratseko 7etan hasi eta gaueko 11etan bukatuz.

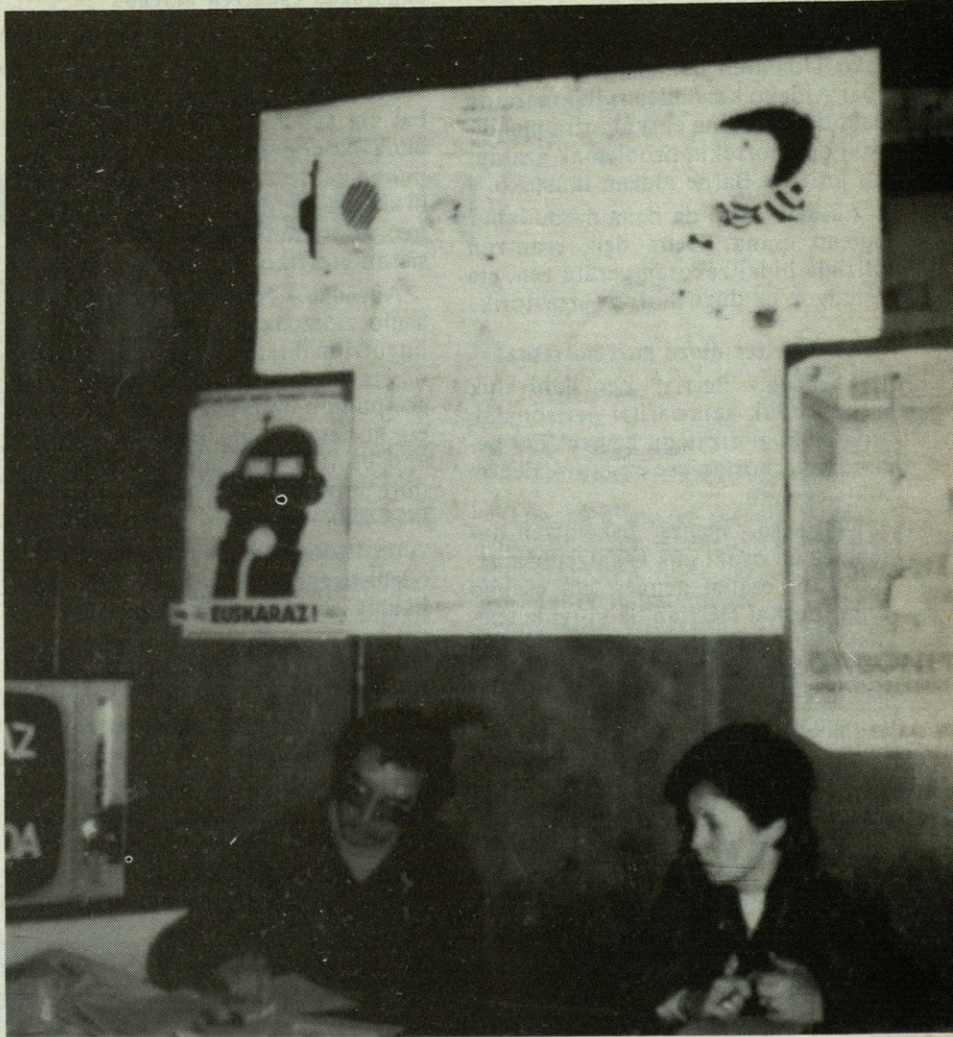
Lasaia.- Telebista honetan ikusi ahal izango diren programak hiru ataletan bana ditzakegu:

- **Entretenigarriak:** programaren %tik 60 g.g.b., dagoeneko material guzia euskaratua omen dute, Xabier Mendigurenen ardurapean.
- **Berriak:** %tik 10 osatzen dute, eta legeak agintzen duen bezala erdizka: 15 minutuz españolez eta beste 15 euskaraz, hemen ere erabiliko duten euskara batua izango dela diote.
- **Erreportaiak:** %tik 30. Dirudie-nez hau izan daiteke atal arris-

kutsuena ez bait dute oso garbi oraindik, erdal pertsonen egin-dako elkarrizketa «off de record» sistemataz baliatuko diren ala ez. Ezezkoa ateratzeko-tan, honek zera esan nahiko luke: erdara eta euskalkiak bar-ra-barra erabiltzeko arriskua legokeela, eta asma genitzake zer-nolako ondorioak ekar ditzakeen.

Abendua.- Hi, ez al haiz nekatu hitzegiteaz? Orain nere txanda duk. Ematen duenez alor guziak jorratuko ditu, giza hesparru guzietara zuzen-duko da, baina ni Sto. Tomasekin bat nator: «lehendabizi ikusi, gero sine-tsi».

Martsaso.- Ez nekien santoen esal-diak hain ongi ezagutzen zenituenik, «Argia»koekin zenbat gauza ikasi di-tuzun, e?

Non ikusiko den? Bada, esan zigunez nola ez «Comunidad Autónoma» osoan; Herribeherara ondo iritsiko litzateke, Iruiñean ikusteko berriz, posteren bat jarri beharko lukete bertako Udalaren baimenarekin, klaro! Ipar Aldeko kostaldean, Baionaraino helduko da baina euskal lurra menditsua den horrekin problemak azalduko lirateke Barne aldean ikusteko.

Lasaia.- Hori da dena modu labur batean esana. Dena den, erantzun ofiziala bidaltzekotan geratu zen, eta oraingoz ez dugu horren arrastorik.

A.- Eta zer diozu guzi horretaz?

Abendua.- Berriz! Zer nahi duk esatea? Guk geure iritzia pertsonalak ematen ahal dizkiagu hemen. Eta behar bada, hortan ere ez gaituk denok ados egongo.

Martsaso.- Begira! Eskeintzen dutena ez da osoki guk eskatzen genuena. Guk esaten genuen eta esango dugu Euskal Herrian baditugula telebista kate bi espagnol hutsez, beraz minimoki beste kate bat euskara hutsez eskatzen jarraituko dugu. Baina Labaienek berak orain berriro horbarna esan duenez, hori «Hablar con las barbas del DiosPadre» omen da. Joño! ba hilabete batzu lehenago ez zuen hori esaten; nonbait garai hartan «Dios-Padre»k ez zuen bizarrik, edo tartean beste bizardun batzu

agertu dira...

A.- Zuek beti kexu, hain gaizki al dago bada eskatzen dutena?

Lasaia.- Ene ustez, agindutakoak betetzen badituzte, beno ba... tira!

Martsaso.- Arazoak azterketa zabal eta sakon bat merezi du. Behar bada hasera batetan onartzeko modukoa da. Hala ere, (geure artean geldi dadila hau), baina nik ez dut promesa horietan sinesten, urtearen hasieran etorriko dira merke-aldiak...

Abendua.- Nik uste dut Labaienek asmo zintzoak dituela, baina nahia, intenzionalitatea ez da aski. Bera bat da eta ez pisu gehien duena. PNVren goi-puntan botere faktiko asko dago, eta horietariko gehienentzat, euskara «no es rentable», nik garbi ikusten dut buruzagietako batzuri euskara bost axola zaiela.

A. Pentsa dezagun mementu batez telebista euskaraz dela, eta J.Rren pelikulak euskaraz ematekotan direla.

Lasaia.- Joño! Falta zitzaigu na'! Berriro yanki-ak gure artean, gai horri buruz askotan hitzegin izan dugu baina denok berdinak ez garenez ez gatoz denok ados.

Abendua.- Guk euskara errebindikatzen dugu, beste batzu beste gauza batzu. Behar beharrezkoa ikusten dugu telebista bat euskaraz. Hori lortu nahiean gailtza eta kitto!

Martsaso.- Beno, beno! Zuk sinesten duzu euskara borroka isolatu, independente bat izan daitekeela; Arazoak erlazionatuak daude, eta euskararen arazoak badu zerikusirik beste arazoekin...

Lasaia.- Noski baietz! Baina utz ie-zaidazu bukatzen, please! Esaten ari nintzen gure borrokaren hesparrua euskararen errebindikazaioa dela. Baina benetan garrantzitsua da gizarte zanpatzaile, alienante ustel eta kapitalista batetan bizi garela konturatzeta; eta horren ondorio bezala sofritzen dugu egoera larri hau. Egoera honetatik irteteko gauzak aldatu egin beharko dira/ditugu. (Ez gaituk PSOEkoak!). Pena bat litzateke J.R. eta antzeko pelikulen bitartez «burua jatea» eta euskaraz! «para más INRI».

Abendua.- Beno! pertsonalki hitzegin ari garela eta... nik garbi adieraziko dizuet, eta laburki gainera, nolako telebista nahi dudana: Euskalduna, publikoa eta iraultzailea.

Jatun onak gara, asko eta bapo afaldu genuen, afal-ostean betiko rekorridoa egiten ari ginela kopatxo batzu hartuz eta «abar», jarraitu genuen hitzegiten baina oso beste gauza batzuetaz... ez pentsa hau bakarria denik gure bur-muintetan duguna...

TXOMIN eta MINTXO

HOLANDA-n

HERRI ZAPALDUEN TOPAKETAK

Abenduaren bederatzian hasi eta hamairua bitartean, Munduko Herri Zapalduen arteko Topaketak izango dira (hau ateratzerako hasiak izanen dira ja), Holandan, urtero urtero eginaz, ohizko bihurtzen ari zaizkigun topaketa batzu.

Euskal Herriak ere parte hartuko du topaketa hauetan, «parte garrantzitsu bat», dio hemendik hara joan denetariko batek. Hauen artean daukagu Hiba Errekondo eta Errekaldeberriko Euskal balleta, dantza taldea. Itxura denez Jon Idigoras ere beraiekin joatekoa da.

Hara hor notizia. Ondorengo, E.H.tik doazkigun partehartzaileengandik jasotako zehazkizunak ditugu.

«UDALETXETAKO KULTUR TALDEAK DIRA ERATZAILE»

Topaketa hauek zer ote ziren eta sortu zitzaigun lehenengo galdera. Ea Eurobisioaren beste edizio paralelo horietakoren bat ote zen, edota zer arraio izan zitezkeen. «Urtero, dio Hibaik beste gainontzekoen boza bilakaturik, urtero, antolatzen dira topaketa hauek Holandan. Hiru urtetan egona naiz dagoeneko. Hango udaletxetan badago kultur gogo bat eta udaletxe bakoitzak presupostu handi bat gastatzen du kultur ekintzatan, eta honela posible egiten zaie era honetako ekintzak eratzea». Udaletxe askok hartze omen du parte antolakizun lanetan, kanpotik doazen kultur taldeei, hots, kantari, antzerkilari, dantzarietabar, zirku oso bat prestatzen dietelarik, egunero nonbaiten emanaldiren bat izan dezaten.

«Guk esatebatera, Heimengo unibertsitatean ukango dugu aurrenengo emanaldia, abenduaren 9an. 10an berri Amsterdam-en, hau izango da handiena, parte hartuko dugunon aldeetik eta joanen den jendearen aldetik. 11an beste unibertsitate batean. 12an Dordrecht-en eta 13an Utrecht-en».

«KULTURA ZABALTZEKO ASMOZ ANTOLATZEN DIRA TOPAKETAK»

Irlandarrak, Okzitanoak, Flamen-darrak... euskaldunak..., herri zapalduak altxako dute beren boza Holandan. «Teknikoki oso egoki prestatzen dituzte nahiz aretoak nahiz ekipoak, hala fokoak nola anpli eta bafleak. Alde horretatik oso onak dira Holandesak. Bestalde, ez pentsa hango jaialdiak hemengoak bezalakoak direnik, ez eta gutxiago ere. Kantaldi, emanaldi bakoitzaren ondoren elkarriketa bat egiten dugu kantatzen dugunon eta publikoaren artean. Hor ematen dugu

ezagutzera bakoitzaren herriko egoe-
ra».

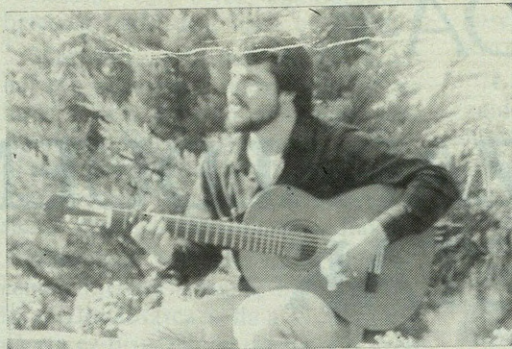
Antolatzaileen helburua kultura
hedatzea omen da nagusien. Hauen
artean Sentrum Voor Politieke Kul-
tuur, Gebouw, Paradiso eta Unibers-
tsitate mailako erakundeak ditugu
hemengoekin kontratoak egin dituz-
tenak.

«Honezaz gainera bilera bat egingo
da 11an, giza eskubideak eta presoen
arazoa ardatz bezala harturik. Bilera
honetan hartuko dute parte Jon Idigo-
ras, Flandiar batek eta gurekin doan
bestaldeko batek, derechos humanose-
tako batek».

Garrantzi handia ematen diete
denbora guztian topaketa hauei, ze
diotenez han izango omen dira irrati
eta telebistak. «Aukera eukiko dugu
Europa aurrean geure problemak
agertzeko. Prentsaurrekoak emango
ditugu, telebista eta han izango dira
gurekin...».

«JENDEAK EZ DU EZAGUTZEN GURE PROBLEMATIKA»

Nork hautatzen duen E.H.ko or-
dez kari bezala Hibai eta Errekalde-
berriko taldea joatea, eta, «kontxo,
hortaz arduratzen denak ezagutzen
gaitu, kontaktuan dago gurekin, eta gu

deitu gaitu hara joan gaitezen».

Ze giro espera dezaketen otu zaigu,
Holanda bezalako herri hain «nor-
malizatu» batean, hain estabilizatua
dagoen Holanda batean. Nor ardura-
tuko da han herri zapalduetaz? Nori
zaikio axola?. «Egia da. Jendeak ez
du ezagutzen gure problematika, ez
geurea bakarrik, inorena ez du ezagu-
tzen. Badakite zerbait badagoela, eta
horregatik agertzen dira, baina ezer
gutxi gehiago».

Zeintzuk ote ziren bada horrelako-
tara ager zitezkeenak, eta normala,
gazte jendea eta unibertsitarioak hein
handi batean. Holandan ere estable-
zitu ez direnak mugitzen omen antze-
kotara. Dena den badirudi jende ko-

rrientea ez dela batere arduratzen
ezertaz.

«Pena merezi dik hara joateak.
Ezagutzera ematen gaituk E.H. eza-
gutarazten dugun neurri berean. Beste
gainontzekotan galtze aterako gara bi-
daia honetatik. Geure poltxikotik jarri
behar dugu dirua autobusa alkitatze-
ko. Han etxe partikularretara joango
gaituk, eta zerbait ere ordainduko zi-
gutek... baina halaz eta guztiz ere ez
zaiguk guztia ordaintzeko adina aile-
gatuko».

Ondo pasa dezatela eta ea non uz-
ten duten euskaldunon izena.

T. MANTEROLA

MILA ESKER ARGIAREN ADISKIDE GUZTIOI

*Eguraldi txarra gora behera,
erantzun polita izan du ARGIA
EGUNAK.*

*Diru pixka bat heldu zaigu, eta
harpidedun xorta eder bat ere bai.*

*Mila esker gurekin ARGIA EGUNA
egin duzuen guztioi. Batean eta bestean
mahaiak ikustean, telefonoz deiak
jasotzean, kalean zuekin topo egitean...,
konturatzen gara merezi duela lanean
jarraitzeak.*

*Ongi dakigu, bai zuek eta bai guk,
euskarazko prentsa eta euskal kultura
ez ditugula konpondu. Konponketa
nondik etor daitekeen ere ongi bait
dakigu.*

*Baina garbi utzi dugu ARGIA EGUN
honetan, jakin behar dutenak
enteratzeko moduan, asko garela
lanean ari garenak. Bakoitza bere
alorrean, baina elkarrekin.*

*ARGIA aurrera aterako dugu, kosta
ahala kosta.*

*Euskara aurrera aterako dugu, kosta
ahala kosta.*

Bertsolarien txapelketa nagusia aurrera

Gernikan bertso saio oso txalotua

Azaroaren 21ean Gernikan bertso saio beroa izan genuen. Hamaika bertsolari bildu ziren goiz eta arratsalde beren ahalmenak eta aurreko igandean Oiartzunen kantatu zutenen ahalmenak burrutzeko. Beraz, Oiartzunen kantatutako hamarren eta Gernikan kantatutako hamaiken artean hamalau pasatzen ziren aurrera, semifinaletara eta gogor jo beharra izan zuten.

Goizeko saioan zotz egin eta gero honela suertatu ziren: 1. Etxeberria, 2. Esponda, 3. Garmendia, 4. Mendizabal, 5. Koxme Lizaso, 6. Larrañaga, 7. Altuna, 8. Narbaitza, 9. Lazkano, 10. Lopategi, eta 11. Jon Mugartegi.

Hamaika bertsolariek agurra egin ondoren, binaka jarri zituzten zortziko haundian launa bertso kantatzeko. Lehengo bikoteak gai honi buruz jardun zuen: «zuen andreak burrukan egin dute». Bigarren bikoteak alegia, Garmendia eta Mendizabalek honoko gai honi buruz jardun zuten: Biak aspaldiko lagun zaharrak dira, baina Garmendiak familia hazi du, Mendizabal mutil zahar dagoen bitartean, baina azkenean Mendizabal Garmendiaren alabarekin maitemintzen da.

Hirugarren bikotearentzat gaia hau izan zen: biok erdipurdi zabiltzate, eta bion artean gizon bat egin dai-teke. Zer daukazue eskeintzeko?

Lopategi eta Lazkano

Mendizabal, Etxeberria, eta Larrañaga.

Laugarren bikotearentzat gai hau zen: Zu Altuna botila zara, eta zu Narbaitza edalea. Biok mahai baten ondoan zaudete.

Azkenean hiru gelditzen ziren: Lazkano, Lopategi eta Mugartegi. Hauentzako zen gaiak honela zion: Lazkano lantegiko nagusia da, Lopategi langilea eta Mugartegi akreodo-reen burua. Eta gaur goizean maki-naria guztiak eraman dituzte.

Ondoren bakoitzari bina puntu eman zioten zortziko txikian bi bertso osatzeko.

Goizeko saioa agurrarekin bukatu baino lehen kartzelako gaia eman zieten binaka hamarreko txikian launa bertso kantatzeko.

Gaia hau zen: Pelota partidu bat jokatzen ari zarete eta kantatzen hasten denak hemezortzi tanto egin ditu eta besteak zazpi.

Bezkal ondoren berriro zotz egin zen eta honela suertatu ziren: 1. Narbaitza, 2. Altuna, 3. Lopategi, 4. Lazkano, 5. Koxme Lizaso, 6. Mugartegi, 7. Garmendia, 8. Esponda, 9. Mendizabal, 10. Etxeberria, 11. Larrañaga.

Agurraren ondoren binaka zortzi-

ko txikian launa bertso kantatu zituzten. Lehengo bikotea: Narbaitza den-dako maniki bat zen eta Altuna eska-paratean dagoena.

Bigarren bikotea dudarik gabe Gernikan kantatu zutenen artean onena Lopategi eta Lazkanok osatzen zuen. Hauentzat gai hau izan zen: Lazkanok Lopategiri esaten dio «hago isilik kaiku alena...».

Hirugarren bikotea lanik gabe aurkitzen da eta kontatu behar dituzte besteak egin ditzakeen lanak. Liza-sok Mugartegirenak eta alderantziz.

Laugarren bikotea Garmendia eta Espondak osatzen dute. Baina hauek ere arazo latz bat badute: Oilaskoak jan dituzte eta hormonak direlata bu-larrak hazi zaizkie.

Azkenean Mendizabal, Etxeberria eta Larrañaga gelditu ziren. Hauentzako gaia honela zen: Mendizabal eta Etxeberria bixkiak dira, eta Larrañaga gurasoa. Bina asuntua zera da: Herentzi osoa Mendizabalek jasotzen duela.

Ondoren oinak emanda zortziko txikian bina bertso osatu behar zituzten.

Eta azkenik kartzelako gaia, nahi zuten doinu eta neurrian hiruna bertso kantatzeko hau izan zen: 21. go euskaldunei.

Oso txalotuak izan ziren zenbait jardunaldi. Eta Oiartzungo saioa bai-

Garmendia eta Esponda.

Nar baitza eta Altuna arratsaldeko saioan.
no askoz beroagoa izan zen oro har.

Ondoren epaimahaikoak erretiratu egin ziren semifinaletara zortzu pasatzen diren erabakitzeke. Hauek aukeratu zituzten: Amuritza eta Enbeita txapeldun eta bigarrena, eta Oiartzun

eta Gernikako saioetatik: Altuna, Azpillaga, Garmendia, Gorrotxategi, Larrañaga, Lazkano, Lizaso, Lopategi, Mendizabal, Otaño, Peñagaritano, Telleria, Xanpun, eta Zeberio 1.

Hamasei bertsolari hauek zortzina-ka kantatuko dute: Idiazabalen azaroaren 28an zortzikote batek, hau da, A taldeak goizez, eta B taldeak arratsaldeaz. Eta Abenduaren 5ean Durangon B taldeak goizez eta A taldeak arratsaldeaz.

Azkenean zotz egin zen nor zen A taldekoa eta nor B taldekoa, eta horrela suertatu zen: A taldekoak: Lopategi, Peñagaritano, Telleria, Amu-

Koxme Lizaso eta Jon Mugartegi

ritz, Azpillaga, Altuna, Gorrotxategi, eta Zeberio 1.

B taldekoak hauek dira: Enbeita, Lazkano, Larrañaga, Mendizabal, Lizaso, Xanpun, Otaño, eta Garmendia.

Garmendia eta Mendizabalek goizeko saioan botatako bertso batzuek. Gaia:

Biak lagun zaharrak dira eta Garmendiak familia hazi duen bitartean Mendizabal mutil zahar gelditu da, baina Mendizabal hain zuzen Garmendiaren alabarekin maitemintzen da.

G. Familian'e sortutzen dira
aldizka hainbeste ekaitz,
egia da bai fameli eder bat
hazi det umore alaiz,
ustegabeko etsai txarren bat
hemen azaltzen bait da maiz,
ta berri hori jakin detanen
ni erabat tristetu naiz.

M. Gauza horretan nik ez dut egin
horrelako pekatuik,
urtek aurrera doazkit eta
ia nago gaur zaharturik,
zure alaba ustegabeen
bihotz barrura sarturik,
hura bihotzez maite badet nik
ez dezu zer tristeturik.

G. Egia da bai lagun zahar hau're
ez dela egongo hutsikan,
aingeru batena joateko
batere ez dauka lotsikan,
mutil gazte batizandu balitz
hartuko nuen pozikan,
nere alabak ez du merezi
usatutako gauzikan.

M. Zahartuta nago baina sasoia
nik'e banuen lehenago,
ta ondo dakit abildadea
gerozaz eta beherago,
nere barrua neska horrekin
gaur maiteminduta dago,
itxura zaharra dadukat baina
oraindik sasoi nago.

G. Nere iritiz bildu zerade
nere etxeko kaltean,
senti bezela esango (d)izkizut
guzizko borondatean,
zure sarrerik nik ez nuke nahi
gure etxeko atean,
sasoia ere gauz ederra da
itxurarekin batean.

M. Zure gustoko mutila ez naiz
hori nago antz emanik,
baina atzera ezin det egin
hura gustoko izanik,
eta aurrera jarraitutzeko
asmo sendoa daukat nik,
biok elkarri maite bagera
zuk ez dezu zer esanik.

G. Lagun zahar zu gaur zahartua zaud
gure alaba dago gazte,
alkar ondo maitatu ezker
biok ondo bait zoazte,
kontseju batzukemango dizkat
zertan mila buru hauste,
hortik aurrera munduan zehar biok
konpondu zaitezte.

M. Lehendabiziko jarri dituzu
hainbat ostopo ta traba,
nik bide horri ekin nion da
orain zertarako laga,
esanak esanbihotzez maite
bait det nik zure alaba,
azkeneraino joan nahi nuke
bera konformatzen bada.

idiazabalen

nork baino nork bertso hobeak

Idiazabalen Bertsolari txapelketa nagusiko semifinaletako lehen parteak jokatu zen. Azaroaren 28an. Bertan parte hartu zuten goizez zortzi bertsolarik eta arratsaldez beste zortzik. Goizeko saioa batez ere izugarri ona izan zen. Antolojiko bertsoak bota zituzten. Epaimaikoez izango dituzte arazo ederrik finalerako zortzi bakarririk aukeratu beharra izatean, baldin eta Durangoko saioetan argitzen ez bada.

Goizeko saioan orden honetan suertatu ziren: 1. Zeberio, 2. Amuriza, 3. Altuna, 4. Gorrotxategi, 5. Telleria, 6. Peñagaritano, 7. Lopategi, eta 8. Azpillaga.

Zeberio eta Amurizarentzat gaia launa bertso zortziko handian kantatzeko hau izan zen: Tori bostekoa esan dio Amurizak. Altuna eta Gorrotxategirentzat gaia hau izan zen: Ezkontzako urrezko anibertsiaioan biok bodako jantziak jantzita aurkitzen zarete. Altunak senarrearen papera egiten du eta Gorrotxategik emaztearena. Telleria eta Peñagaritanorentzat gaia hau izan zen: Peñaren emazteak Telleriari esaten dio berak ezin duala eta Peñari esateko minbizia duela. Azkenik Lopategi eta Azpillagarentzat gaia hau izan zen: Lopategik semearen papera egiten du eta Azpillagak aitarena, semeak kanpoan bizi nahi eta etxetik alde egin zuen, baina orain bueltatu egiten da aitaren eske.

Ondoren hiruna bertso hamarrek txikian kantatzeko ordena aldatu egin zen. Gorrotxategi eta Telleriarentzat gaia hau izan zen: txikiteoan ari direla ustegabeen konturatu dira hogeita hamargarrena dutela. Peñagaritano eta Altunarentzat gaia hau izan zen: biak senaremazteak dira, baina gezurra badirudi ere poltsa be-roarekin oheratzen dira. Amuriza eta Lopategirentzat gaia: Lopategi Amurizari farrez ari zaio. Azpillaga eta Zeberiorentzat gaia: Azpillaga lantoki bateko porteroa da, eta Zeberio langilea da eta bost minutu berandu iristen da.

Ondoren kartzelako gaiak izan ziren: lehengo bakoitzari bina puntu zortziko txikian bi bertso osatzeko, eta gero hiruna bertso nahi zuten doinu eta neurrian kantatzeko Xenpelarren bertso baten zati bat: - «ez naiz ni gerraren zale, baizik pakearen alde».

Bazkal aurretik azken agur batekin bukatu zuten.

Arratsaldeko saioan ordena honetan suertatu ziren: 1. Lazkano, 2. Otaño, 3. Larrañaga, 4. Lizaso, 5. Xanpun, 6. Enbeita, 7. Mendizabal, eta 8. Garmendia.

Sarrerako ohiturazko agurraren ondoren, lehendabiziko lana launa bertso zortziko txikian kantatzea izan zuten. Lazkano eta Otañorentzat gaia hau izan zen: Lazkano Madrildik Euskal Herrira datorrena da,

eta Otaño alderantziz Euskal Herri-tik Madrilera doana, eta taberna batetan elkartzen dira bokadilo bat jatera joanda. Larrañaga eta Lizasorentzat gaia: Larrañagak hertzainaren papera egiten du eta Lizasori alkoholaren prueba egin behar dio. Xanpun eta Enbeitarentzat gaia: Xanpun senarra da eta Enbeita emaztea. Emazteak haur egiteko minak somatu eta senar-emazteak motorra hartu eta klinikara abiatzen dira, baina bidean haurra jaiotzen da. Mendizabal eta Garmendiarentzat gaia: Biak bertsoak entzutera iritsitakoak dira, baina Mendizabal bigarren eskuko Seisientos batekin eta Garmendia Mercedesarekin.

Ondoren bina puntu eman zioten, baina zortziko haundian bina bertso osatzeko.

Ondoren kartzelako gaia izan zuten binaka kantatzeko: Otaño eta Mendizabal, Garmendia eta Lazkano, Enbeita eta Larrañaga, Lizaso eta Xanpun. Kartzelako lan honetan lehengo puntuka jardun ziren bien artean sei bertso osatuaz eta gai hau zuten: bioi praktetako botoia falta zaizue.

Ondoren hiruna bertso zortziko haundian kantatzeko eta gai honi buruz: bion lagun bat enterratu edo ehortzi ondoren kanposantutik bueltan zatozte. Zuen elkarrizketak.

Azken agur batekin bukatu zen arratsaldeko saioa Durangon zer gertatu denaren zai jarriaz ●

D.E.E.: DROGAK ERAGINDAKO ELKARRIZKETA

Droga bezalako gai korapilotsu batekin mila eratara egin daiteke artikulua bat. Orain arte gai hauxe ikutu izan dugun guztitan testimonio pertsonalak bilduz egin dugu, eta nolabait hutsune bat nabaritu dugu orain arteko erreportaia eta elkarrizketetan, inplikazio sozialena alegia. Honekin esan nahi dugu gizarteak, legeak eta sistema honek zelako papera jokatzeko duen drogaren asuntua honekin. Beti izan dugu present arlo hori ez ikutzearen hutsunea, baina, izan ere, ez genuen inor aurkitzen horretaz mintzatzeko aproposa.

Hilabeteak pasa dira, eta azken asteetan sarritan entzun ohi da elkarte baten izena: D.E.E. (Drogak

Eragindakoen Elkartea). Drogadiktoen familiakoak izatetik gorputz sendo bat bildu duen elkartea izatera pasa da. Heroinaren paradisua den Donostia karteletz bete ohi dute auzietara joatea eskatuz etabar. Haiengana jo dugu ea hain topikoa bihurtzen ari den gai honetan zer edo zer berria esaterik bazuten. Elkarrizketa egin ondoren, guk baietz pentsatzen dugu, zeuok ikusi. Gurekin mintzatu zirenak Jose Mari eta Begoña izan ziren, azken hau abokatua ofizioz.

«DEPENDENTZIA FISIKOA EZ DA ZAILENA»

ARGIA.- Zein arlotan mugitzen da zuen elkarte hori?

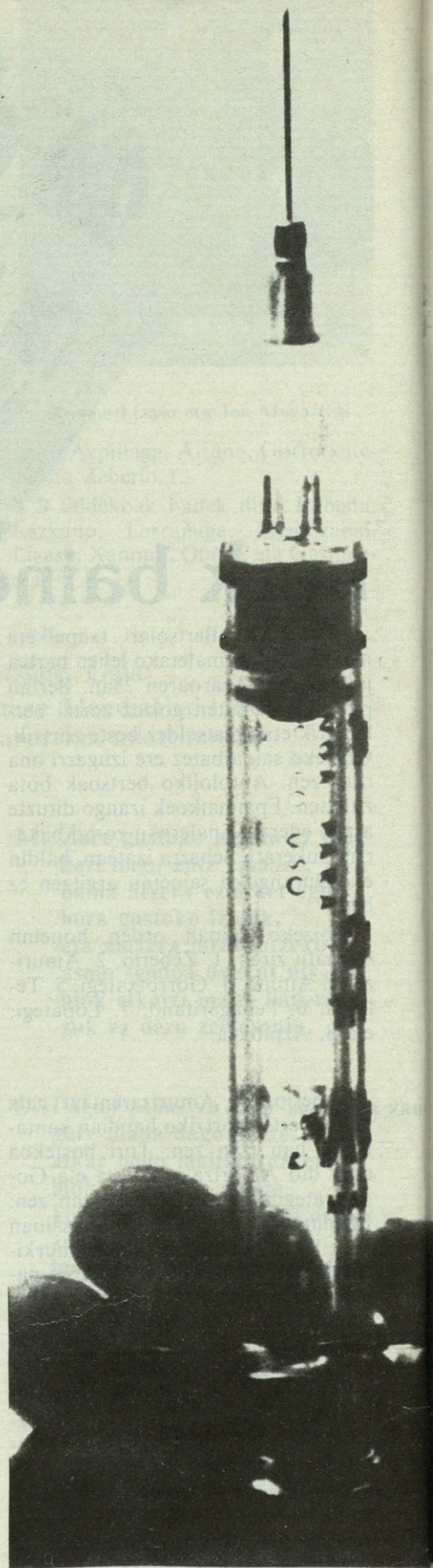
JOSE MARI.- Gure eguneroko praktikan bi arlotan kokatzen dira gure akzioak, prebentzioarena bata eta bestea asuntua penalarena. Gero beste bat egongo litzateke guretzat aurreko biak bezain inportantea, bizitz alternatibak bultzatzearena alegia, baina arlo horretan projektuen mailan mugitzen gara oraingoz.

BEGOÑA.- Jakina, azken hori gerora etortzen den zerbait da eta. Azken finean, mementu batetan pertsona batek heroinarekin izan dezakeen zaletasunari irtenbide bat aurkitzea nahiko erraza da, heroinaren dependentzia fisikoaren konponbidea egun batzuetako gauza da, eta ez da batere zaila. Baina problema nagusia gerora planteiatzen da, hau da, droga utzi

egin duzu baina zer arraio egin behar duzu zure bizitzarekin? Jendea heroinara eramaten duena bizimodu konkretu bat bait da, eta bizitzeko kondizio horiek ez badira aldatzen, akabo, ez dago ezer egiterik. Eta horra hor bizitz alternatiba berriak aurkitzeko premia.

ARGIA.- Dena dela, jendeak normalean pentsatzen du heroina bera dela gainditu ezin den oztopo nagusia...

JOSE MARI.- Hori imajin faltsua da. Badirudi heroina dela puskatu ezinezko pareta, eta hori mito bat da. Heroinarekin puskatzea ez da zaila, zailena da gizarteak ezarritako isladamendu horrekin puskatzea. Hezkuntza okerra, langabezia, gizartearen baldintzak... horiek dira isladamendu horretara eramaten zaituztena. Isladamenduak larrialdia dakar, eta horrek ebasioa eskatzen du. Egoera orokorrako horri eraso egin

behar zaio lehenik.

ARGIA.- Drogaren munduan —eta drogaren mundua esatean heroinaren mundua adierazi nahiko dugu hemen-dik aurrera— eboluziorik nabaritu al da azken urteotan?

JOSE MARI.- Gurekin tratua du-tenetatik badira batzu duela zazpi urte hasi zirenak, eta horiek konta-tzen dutenez hasera batetan denok ezagutzen zutela elkar, heroina nor-malean norberak ekartzen zuen Thai-landiatik, saldu ezinean ibiltzen zirela jendea heroinaren beldur zelako. Hori hastapenetan. Handik urte ba-tzutara, heroinaren komertzioa askoz e-
strukturatua goa bihurtzen da, beste elemendu batzu sartzen dira...

BEGOÑA.- Areago, nik esango nuke gertatu den prozesuak oso ezaug-
garri garbiak izan dituela. Esate bate-
rako, era organizatu batez duela lauzpabost urte hasi zela esan geneza-
ke. Hatschis merkatu zabala zegoen tokietan, adibidez, bat batean hats-
chisa desagertu zen, eta heroina sar-tuz hasi ziren oso prezio bajeetan, erosteko erraztasunekin eta batere du-darik egin gabe esan daiteke or-duan merkatu hori kontrolatzen zu-
tenak direla gaur egun ere merkatu horixe kontrolatzen dutenak. Eta hori ez da guk asmatua, beraien hi-zzetatik jaso dugu informazio hori.

«HEROINA, LANGILE KLASAREN DROGA»

...osteko sistema osoa kanal horren barnean sartzen al da?

BEGOÑA.- Ez, ez, badago hor be-rezketa bat egin beharrekoa. Aipatu-tako trafiko organizatu horrezaz gain bada beste trafiko bat etxeko beha-
rrak betetzeko egiten dena, eta hori beste horretatik berezi behar litzate-
ke.

ARGIA.- Ba al dago esaterik oso leku konkretu batzutan sartu zela dro-garen trafikoa?

«Gauza jakina da drogaren zirkuluetan Donostia dela Europako ziutaterik errazena eta erabili-ena drogaren trafi- korako».

BEGOÑA.- Hain zuzen, hori da nire eritzirako drogaren trafikoa daukan berezgarri bat, hau da, oso toki jakin batzutan sartua izan dela droga. Zumarraga, Errederia, Do-nostia inguruko auzoak, hitz batez esateko herrialde industrializatueta-n. Nire ustez garbi dago heroina langile klasearen droga dela. Klase sozial al-tuagoak beste droga mota batzuren bidez drogatzen da, morfina, kokai-na, farmakoak, e.a. Gurekin kontak-tutan jarri direnak, behintzat, langile auzoetako gaztetxoak dira.

«EUSKAL HERRIAN, ESPA-NIAKO KONTSUMOAREN DOBLEA»

ARGIA.- Zenbaki fidagarriak eman al daiteke?

BEGOÑA.- Bistan da ezinezkoa dela jakitea zenbat heroinomano dauden Euskal Herrian. Eman izan diren datuei kasu eginez gero, Gipuz-koan 6.000-9.000 tarte horretan, bai-na egiatan zenbat diren jakiterik ez dago.

ARGIA.- Zer nolako egoeratan dago Euskal Herria beste herrialde-kin alderatuta?

BEGOÑA.- Datu bat badago: Es-painian kontsumitzen denaren do-blea saltzen da Euskal Herrian. Eta ez bakarrik Espainiarekin parekatuz gero. Gauza jakina da drogaren zir-kuluetan Donostia dela Europako ziutaterik errazena eta erabili-ena dro-garen trafikorako.

JOSE MARI.- Euskal Herriaren barnean, Donostia da puntan dago-
na, eta Bilbon ere oso zabalduta dago. Beraz, Bizkaia eta Gipuzkoa dira gehien nozitzen dutenak. Araba eta Nafarroan askoz gutxiago, alde handia dago.

ARGIA.- Erantzunik jaso al duzue heroinomanoen aldetik? Nolako kon-taktuak lortu dituzue?

BEGOÑA.- Gurekin kontaktutan jartzen direnak bi arrazoinengatik izaten dira: juridikoki problemak di-tuztelako espetxeratuak egonik edo, edota drogatik deskolgatu nahi dute-lako. Ezin duzuna egin da kalera joan eta heroinomano bati esan «aizu, be-gira, ni elkarte batetakoa naiz,...», absurdoa da, eta horregatik batez ere gartzelan daudenekin batez ere ditu-gu erlazioak, eta gero ere komunita-teak sortzeko biltzen direnekin.

«DROGADIKTOEK BIZITZA KUESTIONATU DIGUTE»

ARGIA.- Eta heroinomanoak fida-tzen al dira zuekin? Ez al dago deskon-fidantzarik?

JOSE MARI.- Begira, jende batek pentsatzen du toxikomanoek ez dute-la sendatu nahi, eta horietatik gehie-nengan hori ez da egia. Kontutan izan heroinaren aldi zoriontsua pasa-tzen denean, guztiek desio dutela droga uztea, eta norbaitek laguntza eskaintzen badu, beti egongo da nor-bait laguntza hori hartzeko prest. Garbi dago eskaintako laguntza ho-rrek haien izaeraren araurakoa izan bear duela, bestela ez dute onartzen eta. Esate baterako, jarrera paterna-lista guztiek pikutara bidaltzen dute edozein erlazio, hori garbi dago...

BEGOÑA.- Eta gu ez garela kon-sulta daukagun mediku batzu. Elka-rrizketa beste maila batetan planteia-tzen da, eta horren ondorioz, adibi-dez, esperientzia ez da bakarrik on-garria haientzat, guretzat ere baizik. Nik uste dut haiek tratatzeak gure bi-zitza kuestionatu digula geuri asko-tan, eta haiei zor diegu du-darik gabe gizarteari buruzko planteiamenduak lehen baino era radikalago batez ikustea. Guretzat ere ongarria izan dela alegia.

ARGIA.- Zenbaterainoko papera dauka gizarteak drogaren asunto ho-netan?

JOSE MARI.- Hil ala bizikoa. Eta zenbat eta sakonagoa jo drogaren gai honekin, are eta seguruago gaude gizarteak berak sortzen duela dro-garen arazoa. Gizarteak erakusten dio gizonari lan egin behar duela, gero kontsumitu beharra eta ondorioz ebasio nahia dator. Gizarteak ez du beste irtenbiderik eskaintzen, eta ba-tzuk farmakoak kontsumitzen dituz-ten bezala, besteek heroina hartzen dute.

BEGOÑA.- Guk ezagutzen ditu-gun kasuak begiratuta, adibidez, ba-daude datu oso orokor batzu: ia guz-tiak langile auzoetakoak dira, hez-kuntza egoki bat izan ez dutenak, gu-rasoen miseria eta ilusio falta larrutik bizi dutenak... eta esate baterako gu-rasoen ilusio hori birreskuratzen ez duten bitartean, jai dago semealabe-kin, alperrik da. Sortu dituzun bizitz kondizioen ondorioz tentsioa, larrita-suna eta desesperantza sortzen dira.

**«Badirudi heroina dela puskatu ezinezko pareta, eta hori mito bat da. Heroinarekin puskatzea ez da zaila, zailena da gizarteak ezarritako isladamen-
dua puskatzea».**

Orduan ezin duzu inola ere espero gazteak tentsiorik gabe eta larritasunik gabe haztea. Hortik ebasioa sortzen da, eta niretzat ez da berezketarik egin behar ebasio desberdinen artean. Batzu destrukzioagoak dira pertsonarentzat epe motzera bestek baino, baina ebasioen artean ez dago berezketarik egitea.

«LEGEAREN IRTENBIDEA ERREPRESIBOA DA»

ARGIA.- Gizarteak drogari ematen dion irtenbidea, esan al daiteke errepresiboa denik?

BEGOÑA.- Bai, legearen aldetik gai honetaz dagoen irtenbide bakarra irtenbide errepresiboa da, ez dago besterik. Badira beste zenbait saio horretatik kanpo, baina beti dira instituzio legaletatik kanpo. Eta honetaz kritika gogor bat egin behar zaio sistemak eskainitako konponbide errepresibo horri, ez bakarrik errepresiboa delakoa, baizik eta ezarritako legeak hautsi edota delikuentzian aritutakoen kontra zuzentzen delako. Eta noski, nortzu dira legeak hausten dutenak? Lehenik, bere droga ordaintzeko dirurik ez duenak; dirua lortzearen atrakotan edo trafikotatik hasi beharra dauka eta legeak haren kontra jotzen du. Diru nahikoa daukanak ez du horrelakorik behar eta horiek ez dute inoiz legearen errepresioa sufritzen.

ARGIA.- Berezketa hori diruaren arauetara al da soilik?

BEGOÑA.- Ez, berezketa klasista horrezaz gain, bada beste berezketa bat, hau da, ia beti trafikante txikiak direla erortzen direnak, beren kontsumoa ordaintzeko trafikatzan dutenak. Inoiz ez dira erortzen diru kantitate handiak irabazten dituztenak, eta aldi berean erortzen direnean berehala kanpoan dira berriro ere. Izan ere, Martuteneko espetxean dauden ehun eta berrogeitamar drogadiktoetatik, ez dago batere mafia handi horretan ibilitakorik.

«POLIZIAK INFORMAZIO OSOA DAUKA»

ARGIA.- Horien kontra zergatik ez du erasotzen poliziak? Informaziorik ez dutelako?

BEGOÑA.- Ez, jende horrek ere

delikuentzia egiten du, eta poliziak informazio osoa dauka. Gertatzen da trafikatu arren oso ongi zaintzen dutela haien eskutik ezer ez pasatzea, eta beti hirugarren pertsonen bidez egiten dute trafikoa. Hirugarren pertsona horiek dira gero erortzen direnak eta gartzelara eramaten dituztenak.

JOSE MARI.- Poliziak ea dakien ala ez dakien galdetzeak oso garbi adierazten du galdera egin duena roilatik erabat kanpo dagoela. Drogadiktoekin mintzatzean, eta beraien elkarrizketetan, gauza jakina bezala ematen da poliziak dena dakiela, informazio osoa daukala. Izan ere, du-darik ez dago poliziaren informazio metodoak oso efektiboak direla eta komisaldegietatik pasatzen den drogadikto piloarekin, argi dago den dena jakin badakitela. Drogadiktoek jakiterik baldin badute zeintzu diren trafikante handiak, areago poliziak.

ARGIA.- Egia al da heroinomano guztiak txibato potentzialak direla?

BEGOÑA.- Ez, ez da egia, eta gainera uste horrek min eta kalte handia egiten die. Egia da, komisaldegietatik pasatzean beste edonori bezala informazioa atera diezazuketela, baina ez dugu ahan-tzi behar drogadiktoek berek badituztela arau moral batzu, eta gehienak poliziaz duen imajinak galarazten die polizierekiko kolaborazio

hori. Badira baten batzu konfidentzia eta txibateo sistematikora dedikatzen direnak baina gutxiak dira.

«SISTEMARI KOMENIGARRIA ZAIO DROGA»

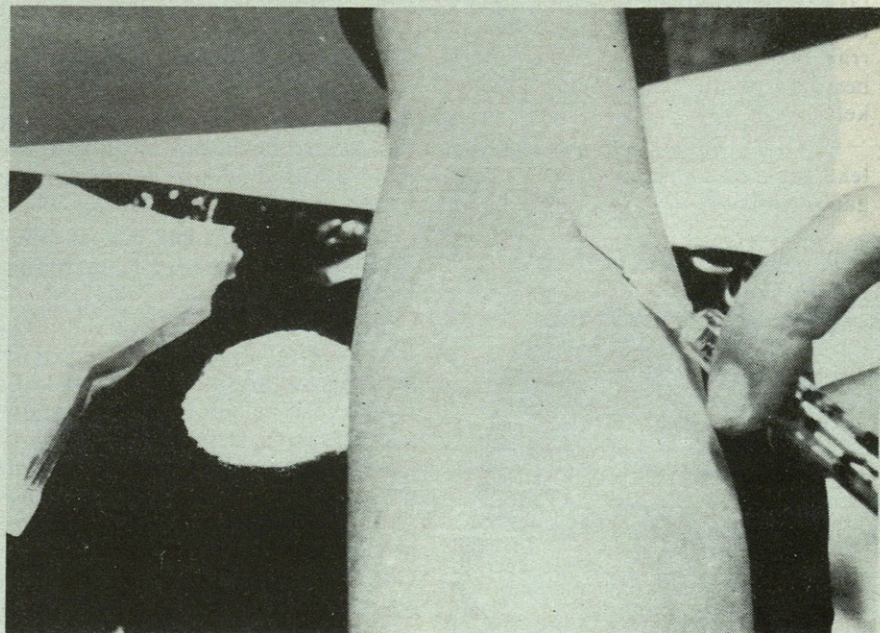
ARGIA.- Zein arrazoi egon daiteke trafikante handi horien kontra ez jozteko?

BEGOÑA.- Nire ustez, droga gaur egun —tragedia bat izateaz gain, e.a.— sistemari egiten zaion fabore handi bat da. Garbi dago sistemak ez duela droga desagertu arazi nahi. Gipuzkoan egon daitezkeen sei mila heroinomano horiek egoteak pisu handi bat kentzen dio gizarteari, horien kezka bakarra dosia lortzea izango bait da eta ez diote inongo problema-rik sortuko. Eta arlo ekonomikoa ere, zeren drogak mugitzen duen diru mordoak ikaragarri handia bait da, eta jende horri ez zaio interesatzen merkatu hori galtzea.

JOSE MARI.- Drogak ikututako jendea sektore marjinalakoa dira, eta beraz potentzialki izaera iraultzaile batekoak. Orduan, garbi dago gehiago komeni zaiela drogara dedikatzea bazterrak nahasten hastea baino.

ARGIA.- Zein irtenbide ematen dio gizarteak drogadiktoari?

JOSE MARI.- Gizarte honi izugarri gustatzen zaio jendea erabiltzea, eta elbarriak zulo batetan sartzen ditu, zaharrak residentzia batetan sartuko genituzke ez molestatzeko, eroak psikiatrikora... eta drogadiktoarentzat bi posibilitate daude: psikiatrikoa edo gartzela.

ARGIA.- Psikiatrikoarekin hasiko gara, beraz...

BEGOÑA.- Kontutan hartu behar da psikiatriko oso egun gutxiko gauza dela. Zortzi edo bederatzi egun pasa, eta kitto. Baina kondizioei begiratzen badiegu, gartzelakoak baino askoz gogorragoak dira: pertsona arriskutsuen eredu egokitzen zaie, eta kalea ikusten ez den gela batetan sartzen dituzte. Gela hori eta pasilo ilun bat dira ikus ditzaketen toki bakarrak. Drogadiktoa hara joaten da —edo eramaten dute— adizioa kentzeko, eta handik atera ikaratuta ateratzen da. Ematen zaien tratamendua eskizofreniko larriei aplikatutako bera da: konorte gabe uzten zaituzten pastila batzu eman, eta horien efektua pasatzen denean hobe duzu esna ez egotea, hura infernua da eta.

«GARTZELAN KONTSUMOA BIGARREN MAILAKO PROBLEMA DA»

ARGIA.- Gartzelarekin ez da asko aldatuko gauza, ezta?

JOSE MARI.- Martuteneko gartzelarekin hasita, esate baterako, kontu egin ezazu hiru aldiz gutxiagoko jendearentzat egina dagoela, eta hortik atera kontuak. 80 pertsona behar litzukeen tokian, 300 daude.

ARGIA.- Gartzela barnean, nolakoa da drogaren kontsumoa?

JOSE MARI.- Begibistan dago gartzela barnean barra-barra kontsumitzen dela. Gorabehera handiak izaten dira kanpoko merkatuaren arauerakoak, baina gartzelako kontsumoa ebidentea da oso.

ARGIA.- Nola sartzen da droga gartzelan?

BEGOÑA.- Espetxeetako zuzendaritzak emandako explikazioa da familiakoek sartzen dutela, baina presoek berek esanda badakigu ez dela horrela gertatzen. Hor beste problema bat badago: droga gartzelan nola sartzen den jakineraztea komeni ez zaien lehenengoak presoak berak dira. Gartzelako erlazioak oso konplexuak dira, eta interes asko daude funtzionario eta presoaren artean, eta oso gai delikatuak da. Guk, behintzak, ez dugu horretaz gehiegi argitu nahi.

JOSE MARI.- Dena dela, nik garbi utziko nuke heroinaren kontsumoa gartzela barnean bigarren mailako problema dela. Beldurgarriena hantxe egotea delako, hain zuzen. Heroinaren kontsumoa gartzela barruan, egon daitekeen gauzarik normalena da, ondorio huts hutsa. He-

«Drogadiktoekin mintzatzean, eta beraien elkarrizketetan, gauza jakina bezala ematen da poliziak dena dakiela, informazio osoa daukala».

roinak ez du eragin kaltegarriarik presoaren egoerarako.

BEGOÑA.- Halere, nik uste dut benetan ez garezela konturatzen gartzelak berez aberranteak baldin badira pertsona batentzat, gaur egun dauden kondizio nazkagarrietan eta drogadikto batentzat, nolako hondamendia suposa dezakeen.

«SISTEMA JUDIZIALA ALDATU BEHAR DA»

ARGIA.- Zer planteia daiteke guzti horren aurrean?

JOSE MARI.- Lehenbiziko gauza, jendeak informazioa onar dezala (jendeari ez bait zaio gustatzen hone-lako gauzak entzutea), baina aparte nire ustez informazioaren zentzua ere aldatu beharko litzateke: ez zenbat drogadikto dauden, baizik eta dituen inplikazio sozial guztiak nabarmenduz, hau da, zergatik dagoen droga, zer eskaintzen dion gizarteak drogadiktoari, zer suposatzen duen psikiatrikoak edo gartzelak... informazioa ahalik eta errealistena emanez. Jendeak errudun sentitu behar du bere burua. Gizarte guztiari dagokion problema da drogaren hau.

ARGIA.- Alternatibean aldetik?

JOSE MARI.- Komunitate batekin hasi ginen Jaizkibelen, baina

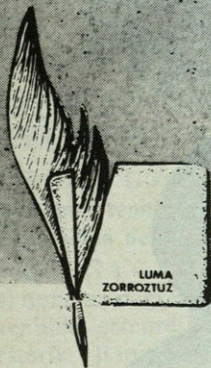
etxea hondatu eta orain Aiara eramandu. Gure asmoa ez da komunitate bakar bat egitea, baizik eta Gipuzkoako probintzian dauden zentru guztietan —eta herri askotan dauzkagutaldea lanean— komunitate bat montatzea. Eta plan hori epe motzera oso posible ikusten dugu Foru Diputazioaren laguntzari esker.

ARGIA.- Epe motzera proiektu puntual horiek dituzue. Epe luzeago batetara?

BEGOÑA.- Epe luzeagoan, sistema judiziala aldatu nahi genuke, eta oso asmo harro badirudi ere, esan beharra dago gu gaur egun gehien mugitzen garen arloa horixe dela, arlo judiziala. Auzietara joaten gara, laguntza legal erabatekoa ematen diegu presoek, eta drogadiktoak lege aldetik duen babes falta hori ahalik eta gehien arintzen saiatzen gara eguneroko ihardunean.

JOSE MARI.- Bukatzeko, esango nuke oso kontziente garezela guk egiten ditugun gauzak oso txikiak direla gizartearen kaka guzti horren aurrean, baina ahal dugun neurrian haren aldaketarako ari gara lanean, eta behintzat oso garbi daukagu gizartearen kondizioak aldatzen ez diren bitartean gureak egin duela, drogak berdin berdin segituko duela.

Jexux IJURKO

NIK USTE NUEN

Koldo IZAGIRRE

Galtzaundik agindu zuen entierroa bigarren klasean egitea, lau zapatarik eramateko jota naparra joaz, eta Arremele zubira iritsitakoan zagi bat ardo jartzeko kajaren gainean. Azkenik, eta emaztea penaren penaz hilko balitzaio, aldamenean lurperatzeko, «Hemen dago Galtzaundi eta konpañia» zion harri baten azpian.

Geroztik poeta askok idatzi ohi dituzte testamentu moduko poemak, baina Galtzaundiren ihauteriazko humoretik urrun xamar daudelarik ere, inork ez die jaramonik egin. Egia da ez direla denak hil, baina adibide bat emateagatik, berak agindu ez bezala hor ipini diote Gabriel Aresti izena Bilbaoko kale bati, eta orain bizargile hordiek esan ahalko dute «ni Arestin bizi naiz, anaiaren koinata nagusiarekin. Badakizu. Maingua».

Poetak ez baina politikoak dira seriotan hartuak izaten. Gogoan dugu Gobernu Espagnolaren zerbitzu sekretoek Parisen erañildako PCE(r)ko bilbotarraren gorpua

nola izan zen errea, eta nola izan ziren erratsak Gorbean zabalduak. Eta tabakoz eta bileraz akitutako birikei eragin behar izan zieten ezker abertzaleko politiko batzuek, mendian gora. (Errazagoa zen honetan ere Arestiren kapritxoa «Erre bezate ene hilotza, eta bertako errautsak jaurtiki Ibaizabal eta Nerbion juntatzen diren lekura, eia errio hau garbitzen den pizka bat horrela»). Baina ez.

Azken hauteskundeon bezperatan hil da beste euskal politiko bat. Erreformarekin batera itzuli zen Euskadira, Ameriketara urte mordo eginda, eta Ajuriagerra, Irujo eta Monzon bezala, gerraurreko politikaren oroi-garri biziduna zen, eta bazuen horratio jeltkideei somatzen ez genien xarma bat: sozialista zen, PSOEkoa izana. (Gorriagoa zen Astigarribia, beranduago etorri zen eta Kubatik gainera, baina honen xarma bere lehen deklarazioekin desegin zen...).

Monzonek bezala, gazteok ulertzen omen gintuen, eta

son of the same
 character as
 the same. I
 have seen
 many more than
 the other
 ones.
 Thus far
 the same
 has been
 the

Ez naiz hasiko Amilibiarena ez dela Monzonena bezala, honek ezker abertzalearen inguruan egindako lana nekez bete zezakeela harek eta abar. Ez dut erabiliko Amilibiak Mahai Nazionalean oza egin zuelakoa hila-bete pare bat. Ezta ere, inoi EEkoa izanak garbi erakutsiko lukeela bere epeltasuna, nahiz batek baino gehiagok hala pentsatuko duen...

Kezkatu naute, eta durduzatu, nik uste nuelako ezker abertzaleari ez zitzaiola piperrik ajola «sustrairik» ez baldin bazuen ere, ez zuela zergatik bilatu behar ANVn, adibidez, ezker abertzalearen umeki ilorra. Nik uste nuen ezker abertzalea gauza berri bat zela, ez PNVrekin, ez PSOREkin zer ikusirik zuena; ez zuela zergatik historia apaindu behar Euskadi nazio bat dela aldarrikatzeko; ez zela batere garrantzizkoa Euskal Herria burujabe edo artaburujabe inoiz ez izana, independentea izateko duen eskubidea defendatzeko; sekulan osorik euskalduna izan ez baldin bada ere, euskalduntzearen eskubidea legezkoa zela. Hala uste nuen nik.

Baina ez, errebindikazio guztiei ipini behar diegu BER- aurritzki petral hori, aitzaki bila bezala, gure errebindikazioek «lehen hala ginelako dugu lehentasun hartara itzultzeko eskubidea» formularen premia balute bezala. Eta halatan, ez dugu historia faltsa eta utopiko bat errepikatu besterik egiten, beldur baikara geure proiektua berria dela esateko, Euskadi ezker apertzaileak aurrera atera nahi duen asmo bat besterik ez dela, amets bat. Utopia bat bai, baina etorkizunean oinarritua, ez iraganean.

Ez, ez da gure problema Monzonek eta Amilibiak ez-ker abertzalearekin egon nahi izan baldin badute. Guk ez genien deitu. Ez dugu zer ikusirik ez beraiekin ez beraien historiarekin ez beraien jatorrizko alderdienarekin. Horrengatik, hain zuzen, arrimatu ziren guregana. Hala uste nuen nik behintzat.

25

SUSA, elkarrizketa imposible baten tirabirak

ARGIAkoek dei egin zigutenean biok batera ezetz esatea erabaki genuen, engantxada ederra, SUSAKo pelma horiei elkarrizketa bat egitea. Ez balitz eskeini ziguten diruagatik ez genuke geure etxeko epeltasuna utziko. Bainan diru mordo zen eta eskaratzeko putzua txalupan igarota SUSAKoak zeuden kafetegiruntz abiatu ginen. Izar gorritxo pare bat atera eta whisky litro erdi baten laguntzaz irentsi genituen. Jadanik martxa piska batekin magnetofonia entxufatu genuen, hori bai, belarrietan algodoizko tapoi ederrak generamatzan. Batak besterari hitza kentzen bi ordu luzez literaturaz besterik ez zuten hitzegin, izen arraroak, liburu ezezagunak (guretzat, noski). Batek harropuzki zioen zein idaztankera berria asmatu zuen eta beste bat idazmakina berri baten asmatzaile zela esatera iritsi zen. Tontakeri guzti horien ondoren, genituen bi kasetak amaitu zirenean, esan zituzten gauzarik interesgarrienak. Hizketan hasi baino lehen abisatzen ziguten: «bainan hau offtereckordh, e?». Eta guk irribarre maltzurra ezpaineekin dibujatuz, «bai, bai, noski, je, je, ez larritu...».

Ondoren daukazue, ARGIAri off the record esandako guztiak irakurtzeko aukera!!!

SUSAtar batzu «in fraganti» harrapatuak Ekintza baten aurretik? ondoren?

Euskal literatura berriro ere SUSARA, edo zer ote da literatura?

«Gu ez gara idazle (izan nahi dugu), gure benetako pasioa ekonomia da, ekonomia eta elektrogailuak» esan zigun batek sakeletik SUSASEI atereaz. «Ikusi, ikusi zein ederra den azken katxarroa, ez dira bilera gutxi izan honen kostoa, distribuzioa...». Beste batek moztu eta zuzendu zion honi: «distribuzioa ez, BANAKETA» eta hitz ho-

rren egokitasunari buruzko eztabaida luzean murgildu ziren.

Eztabaida amaitzerakoan, eta oraindik han ginelarik konturatu zirenean, jarraitu zuten deklarazio programatikoak egiten: «Eta kostoa? eta itxura? zein katxarro polita eta merkea!»

ARGIA.- Beno, beno... bainan zuek zer zarete?

Susa.- Beno, beno... edo bon-bon, galdera interesgarria benetan, hurrengo bileran honi buruz hitzegitea proposatzen dut!

ARGIA.- Beno, beno... bainan, zer da literatura zuentzat?

Susa.- (Denok batera eta umilki) Zuek zarete literatura!! Subliteratura ere badago. Adibide gisa: Calvo Soteloren azken hitzaldia,

Planeta sariaren irabazlea, eta baita Aita Xantuaeren errezu bat... eta halere asko uzten ditugu tinteroan

Hainbeste txorakeriren ondoren eta ia aldegitia erabakirik geneukanean konfidentzi bat egin ziguten, «Badakizue, azken SUSAN agertzen den ipuin horretan, «Tiro bat besterik ez» izena duen horretan, tiroak bat baino behiago izan

ziren, eszena askotan erre-pikatu behar izan zela-ko...» Honela hasi ziren eta ezin geratu, «Eta bada-go beste ipuin bat «Argiza-gia bera bezain ederra» ize-nekoa, ba ipui horretarako inspirazioa ez zen ilargia izan ez, kaleko farola bat baizik».

Serio jartzen saiatu gi-nen eta beraien influen-tziak zeintzuk ziren galde-gin genien...

ARGIA.- Beno, beno... (gu beti bezala geure estilo periodistiko-inkisitiboa erabiliz) eta zein iturrieta-tik edaten duzue?

SUSA.- Ba Urgullera igotzen naizenean «Bateria de las Damas» en dagoen iturri frexko batetik, baina ez dut pudorerik edonongo iturritan edateko.

Begirada gaiztoa asmatu ziguten gu bion begietan eta kuxidadez erantzutea hobe zutela ulertu zuten:

SUSA (r).- Idazleak gal-detzen dituzue, ez da? je, je... Ba, «Alvaro eta Ame-lia» ipuinean Onettiren era-ginak argiak dira, nahiz eta egileak, irakurri duela esan...

Susa (m).- Hori gezurra da...

SUSA (r).- Beste idazle bat Nizar Qabbani siri-ar poeta artxiezaguna duzue; eta gaur egungo literatura-ren azken deskubrimendua: Cesare Pavese...

(Hemen, SUSA-sei al-dizkariaren propaganda lotsagabea egiten hasi zi-ren, baina ez du merezi aipatzea)

SUSA (ml).- Kontura-tzen gara zein handia den Euskal Literaturarekiko daukagun erres... ardura, horretarako elixir berezi bat edaten dugu urteak de-balde pasa daitezen, zeren jakingo duzue euskal litera-turan behin urte batzu kun-plituz gero ez dela gehiago idazten. Maldizio hori gaintitzen saiatuko gara SUSAtarrak.

SUSA monastegiko aba-teak.- Eta Erromak agin-tzen duen modaren arabera, behin hogeitamar urte bete-tzen ditugunerako sotana beltzak enkargatuak ditugu «Cassangelitan»...

Erraz ulertuko duzuen bezala hau dena jasan ahal izateko garagardo pare bat enkargatu genuen; beraiek bitartean kafesne bat bestearen atzetik edaten zi-harduten (Bainan distira arraro bat somatzen zen beraien begi ninietan eta beraiek despistaturik zeu-den une batean enkargatua gugana hurbildu eta esan zigun: «Kontuz hauekin!»)

ARGIA.- Beno, beno... bainan zuek ez duzute tal-de homogeneo bat osa-tzen, ez da?

SUSA.- Fale hi! Xerlok Homs! hik botaek earra! hi aiz i alproja! Eintzak poe-sia hobe, fale txo?

Beraietako batek zerba-it esateko ireki zuen ahoa, bainan albokoak kroas-sant bat sartu zion hitzegi-ten ez uzteko-edo. Saiatu ginen beranduago berare-kin hitzegiten bainan ez zen inondik ageri, beldur gara zeozer txarrik gertatu ote zaion. Dena dela SU-

SA-sein beraien musak, SUSAnak egiten duen sa-r-reran taldearen arazoei buruz zeozer badago: «... orain gehiago primatzen du praktikak geure artean. Besteak..., eztabaidak, ti-rabirak, korronteren bate-kin identifikatzeak, haustu-rak... etorriko dira. Etorri-ko dira ESZISIOAK».

ARGIA.- Beno, ba... beno-beno. Azken SUSA hau eskuartearen hartuz gero itxura txukunagoa nabarmentzen zaio, zer gertatu da? Subentzio be-reziren bat jaso duzue ala kontrarioen bandora igaro zarete?

SUSA the Kid.- (john wayneren doinuaz) Eh, eh, eh, ez ezak aipatu soka ur-katuaren etxean, ados? (Eta bi tiro besterik ez zi-ren entzun, eta ordundik gure txapelek zulo bana daramate).

SUSA Harro-putza.- Bai, jadanik ohartu gara geure lekua euskal litera-turan gero eta garrantzitsu-agoa dela, are gehiago, oso garrantzitsua dela esan nuke nik, bai, bai, jadanik sarietako epai-mahaikoak erosteko ahalmena dauka-gu eta datorren urtean bu-katu baino lehen aberaste-

ko asmo ezkutua daukagu.

Hau, erraz asmatuko duzuen ez off the record esan ziguten, bainan hala-koxeak gara gu.

ARGIA.- Beno, beno... bainan zuek lehen nahiko erromantikoak zineten, non galdu duzue erroman-tikotasun hori? noren ohean?

SUSA (o.l.p.).- (Doinu tristeaz) Beyrouthen galdu genuen... Halere irabazi-ko dugun diruarekin dato-rren udaran hara bidaia bat egitea daukagu buruan, ea aurkitzen dugun...

Beno ba, SUSAtarrak seigarren zenbakira iriste-a lortu dute. Zenbaki fatidi-koa da hau euskal letretan eta batez ere literatur al-dizkari batentzat (oroitu Pott)... Galdegina genien gaintitzea espero ote zuten eta hona hemen erantzuna:

SUSA.- Magnetofoi hau profitatu edo aprovetxatu nahi dugu zazpigarren Susa aterako dugula agintzeko. Horren ondoren SUSA ba-koitza Euskal Herriko es-kualde bakoitzari eskeini eta akabo!

Tom WOLFE eta Hunter S. THOMPSON

«Josetxo», negarti eta negargarri

José Manuel Echeita Luzarraga

Banaka-banaka, orain arte literatur historietako lerro bakanetatik ezagutzen genituen zenbait autoreren obrak berrargitaratuz doazkigu. Aurrerantzean bertatik ezagutzeko aukera ematen zaigu beraz. Honela, duela zenbait hilabete agertu ziren liburudendetara Elissambururen «Piarres Adame» eta Etxeitaren «Josetxo». Egia esan, gure nobelagintzari buruz entzun-irakurri izan ditugunak ez ziguten itxaropen handitarako lekurik uzten, eta lilura larregirik gabe hurbildu gatzazkio horietako bigarrenari, aitortu beharrean gaude. Eta irakurri ondoren, aitortu behar halaber, gure usteak bermatu egin dira.

Alabaina, Aitor Etxebarriak hobelari egindako sarrrera irakurri eta egilearen bizitzaren berri jakiten dugunean, zerbait hoberik espero genezakeela otutzen zaio bati. Izan ere, itxaropen izpitxoak sortzen baitzaigu oharkabea, apaizez eta fraidez beteriko gure literaturan horrelakorik ez den idazle bat aurkitzen dugun bakoitzean. Honez gainera, munduan zehar asko ibilia zela jakitean, Hegoamerika eta Filipinasera itsasbidaia luzeak eginga (Manilako alkate izatera ere iritsi omen zen!), bizimodu apasionatedun abenturero batekin topo egin dugulako susmoak bizkortzen digu gogo. Agian bizitzako esperientziak isuriak dituzke bere nobeletan, hala dio Etxebarriak aipatu sarrrera, eta oraindik miraria posible dela sinesten has-

ten gara...

Bai zera! Esperantza guztiok lur jotzen digute nobela irakurtzean. Gu-reak ez duela konponbide errazik, noizbait etsiko al dugu sekula betiko! Aitzitik, hain zuzen harritzen gaituena zera da, nola hain esperientzia bitxiak (bitxiak? dudak hartzen gaitu; agian haserako gure itxaropenak ez du justifikaziorik) bizi izandako batek ez zuen asmatu ezer hoberik egiten. Izan ere, mundu horietan zehar ibili izanak, beste ohitura eta bizikera batzuk ezagutzeak, eman bide zioten, iruditzen zaigu, zabaltasun pittin bat haren pentsarari. Pentsatzekoa da hona itzuli eta hemengo molde estuetara egokitu beharrak burukominik sortaraziko ziona. Baina oker gaudeke, kontua da Etxeita, garaiko moldeen barruan jardun ez ezik, horien erabateko eusle bezala ageri zaigula. Gure literaturan «Peru Abarka»tik hasi eta duela hogeitabost bat urtetara arte nagusi izan den Euskal Herri tipiko eta topikoaren defentsa egiten du. Zenbateraino ote zen handia giro klerikal haren indarra, Etxeita ere hain apaizki aritzeko.

Euskera eta fedea, ohi-turak, autoritatea,... balore horiek defendatzen dira nobela honetan, iaia horixe da nobelaren xedea, egingo genuke. Eta horretarako sinplifikazioaren bidetik jo behar. Pertsonaiak, esate baterako, manikeismo gorri batek bereizten ditu. Alde batetik onak daude, orduko per-

tsona batek ukan behar ziotuen bertuteen jabe direnak: kristau zintzoak, apalak elizkoiak, esanginak,... Bestetik gaiztoak: haserrekorrak, errebeldeak, askonahiak... Ez dago esan beharrik nortzu ateratzen diren garaile, nahiz horretarako mila sufrikario jasan; baina «eroapena hartzen» dakitenez, azkenean lortuko dute nahi zutenarekin ezkontzea, aberastea, zoriontsu izatea. Gaiztoek, aldiz, zigorpean amaitzera kondenatuak daude «konbertituko» ez badira (Màsima eta Ermoken). Karlos Geiztok (ohar izenari) heriotza aurkituko du soldaduzkan nagusi militarren esanetara ez etortzeagatik, errebelde izateagatik; Martin Zaldik, oster, aginte pixka bat ere lortuko du han bertan, esangina eta behar bezalakoa izaki.

Ikusten denez, nobelak ez du agoantatzen gaurko irakurketarik. Nahiz egileak horretarako ahalak eta bost egiten dituen; esan nahi baita, edozein unetan agertzen zaizula baten edo besteren jokabide zuzena goresten, edota okerra epaitzen; haren presentzia gehiegizkoa da; gertaera bakoitzaren ondotik han aterako zaizu bere ikaskizun moralarekin.

Hau guztiau grazia apur batez emana balego, gaitzerdi. Baina ezta hori ere. Nobela osoan zehar tonoberberak irauten du, monotono eta aspergarria, negartia ez denean. Kontalariaren arieran ez ezik, baita pertsonaien jardunetan ere. Berdintsu hitzegiten baitute denek, kontalariak

bezala hitzegiten dute. Eta negarrontzi batzu dira. Izakera eta jokabideen aldetik arketipo batzuri atxekitzen zaïen bitartean, Etxeitak ez du bide beretik jotzen hizkerari dagokionez. Alde honetatik, esate baterako, ez dago Txomin Agirrerren pertsonaietan nabarmena den karakterizaziorik («Garoa»-ko Ana Joxepa edo Patxiku sendagilea, adibidez).

Sarreran Etxeitaren nobelagintza Errealismoaren barruan kokatzen da. Gure aldetik esango genuke nahiko errealismo pobrea dela harena, ez ekin tzeke ez pertsonaiek ez baitute egiantzik. Gehiegikeria iruditzen zaigu halaber aipatzen den Barojarekiko antza. Jakina, Etxeitaren gan ere aurkitzen ditugu gertakizun ugari elkarren ondotik nahiko abaila bizian kateatuak. Baina nabaria da nolabaiteko dosifikazio falta: ustez une «aljido»ak behar luketenak, adierazkortasun bereziaz emanak izan beharrean, indarrik gabe, belaxka azaltzen zaizkigu. Eta ez da inondik ere ageri Barojaren nobeletan ustekabea harrapatu ohi gaituzten kolpe poetikoen aztarnarik.

Lelo ezagunarekin amaitu behar oraingo honetan ere. Onar daiteke hizkuntza erraz samarra dela; baita bizkaiera ikas teko aproposa dela ere; baina errenta eskasa iruditzen zaigu horretaz gainera literatura irakurri nahi dugunoi.

Iñaki IÑURRIETA

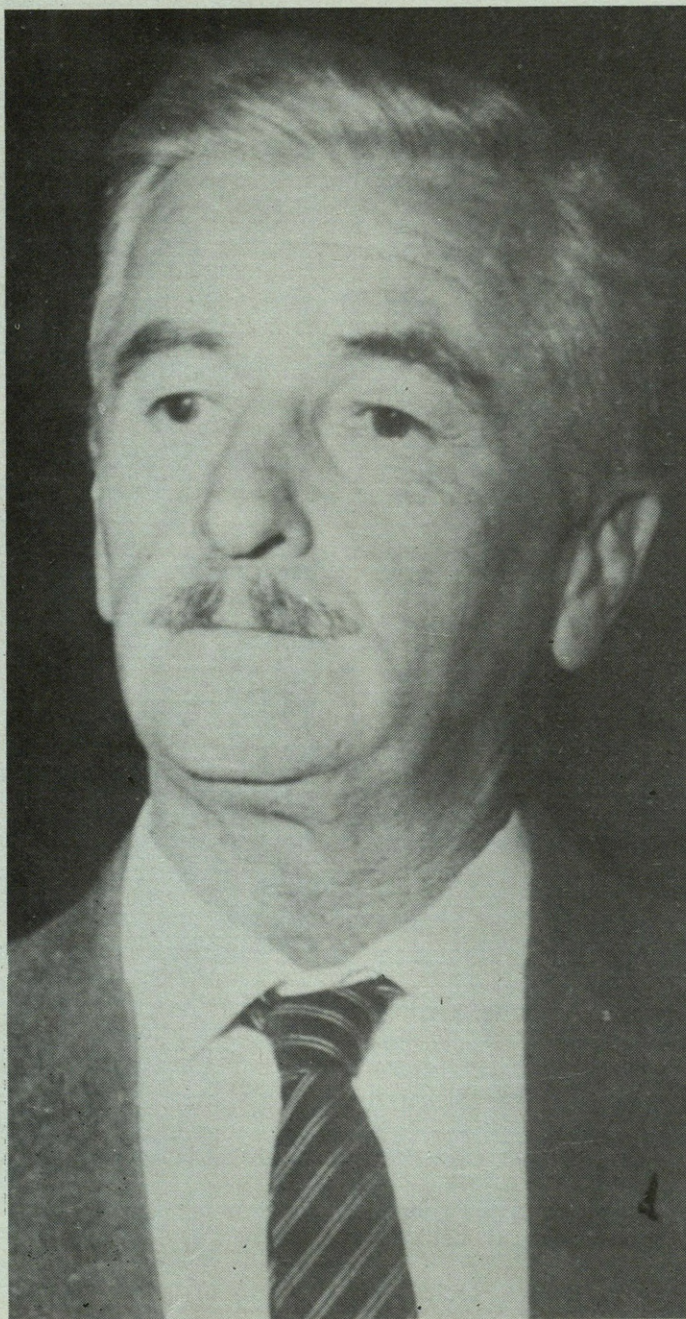

José Manuel **Echeita** Luzarraga

William Faulkner: bizia gudu galdua denean

William Faulkner (1897 - 1962) idazlea New Albany izeneko herrian jaio zen Estatu Batuetako Mississipi estatu ezagunean, estatu honetako herrialde batean lekutatzen ditu beti bere nobela eta ipuinen gertakizunak oro, Yoknapatawpha izen sinbolikoaren pean. Bere obra guztia eremu berean kokatzen du, denbora hartako gizartearen egoeraren erreferentzi espezifiko eman nahian: gerrate zibilaren ostera. Gizarte hark jas zituen aldaketak zuzenki eragin zuten egile honen lanean, adierazle egokienetakoa Estatu Batuetako Hego-aldeko famili-handi aristokratikoen gainbeheran erideten duelarik.

Nobela guztietako pertsonaiak inter - erlazioatzen direnez, hauen bilketak saga antzeko bat osatuko zukeen. Gizarte zehatz baten lekukoak dira, tradizioaren azken sugarren eta pre-industrializazioaren berrikuntzen gune gunean lekutuak; tensio hau pertsonaien pairamen eta grina biolentotan somatzen dugularik. Industrializazioa ezagutzen ez duen gizaolde baten bereiztasunen berri ematen zaigu, zinematografoa ez zen oraindik zenbait lekutara iritxi, horregaitik hain garrantzitsua da egile honen idazlanetan jendearen lekukotasuna, bigarren

mailako pertsonaien ahotza, guztiz tradiziozkoa den ahots kontalaria.

Idazle bezala bere prosa indar handikoa da, une batzuetan nahiko konplexua bihurturik. Ba dirudi bere kontaketa moduak mugak oro suntsitu nahi dituela eten gabe; egituraketa arrazional bat ez delarik somatzen sortzen dituen perpausetan. Bere hizkuntzaren sintasiaren eraberritzaile bezala agertzen zaigu, eraikuntzak eta konmuatadurak inolaz ere itxadon zitezkeen modutara emanaz. Hitz-olde ase ezin batetan dirudi perpausak oztupo guztien gainetik desbideratzen direla. Erabiltzen duen hizkuntza maila metaforiko eta poetiko handikoa da, hein honetan arlo zabala betetzen duelarik: epikoa, herrikoia, metafisikoa.

Hala eta guztiz ere ez zaio interesatzen pertsonaien introspektzioa, hau esaten dugunean esan nahi dugu pertsonaiak bere indibidualtasunean ez direla ageri, pertsonaien bilakara sikologikoa arbuatzen duela, pertsonaien ahotsak atsegin zaizkio (bai barne ahotza eta bai ahots kontalaria) baina ez du nahi izango pertsonai hauen funtzioa mezu traszendenten baten gibelean paratzea. Inkonszientziaren maila neuro-sikotikoak kontutan hartuko ditu, gizonaren adierazbide bete bat

eskeini nahi duelako, baina egarri metafisikoak edo mezu ideologikoak baztertuko ditu bere pertsonaien albotik, azken finean bizia den bezala azaldu nahi duelako.

Ideien zergaitia ez zaio interesatzen, horregaitik askotan kontatzerakoan pertsonaien ikuspuntura jotzen du, horretarako zenbait narrazio teknika erabilirik. Batzutan pertsonai baten begirada soilaz baliatzen da, ez bere interpretazioaz; gauzen kausalitatea kuestiona ez dazakeen soa eskeintzekotan, esaterako «El sonido y la furia» ren haseran historia ume-lelo baten lehen pertsonatik kontatzen zaigunean. Bestetan pertsonaien kontzientzien ikuspuntura joko du, hauen maila inkonszienteak neurtu nahiean, barne bakarrikzeta- ren erabilieraz beren konportamendu ez lojikoak adieraziko ditu, gizonaren aurre-izakin inkonsziente horretaz jabetu nahirik.

Narratzaileak askotan pertsonaiak baino gutiago daki, zeinak baldintzatzen dute munduaren errepresentapena; gauzak behin eta berriro errepikatzen dira pertsonai desberdinen enfoke bereizietatik, literatura kritikan ikuspegi este-reoskopikoaren izenarekin ezagutzen dena lortu eraziz, «Mientras agonizo» nobelan bezala, kapitulu bakoitzean pertsonai baten ikuspuntua emanik gertakizun berdinei buruz.

Nahiz eta bere kontaktuzunetan teknika orijinalak erabili, bere literatur ekin-tzaren poterea intuizioaren indarran datza, intuizioaren bortxek teknika menderatzen dute azkenik; ezen teknika hauen erabi-

lera ez da oso erregularra, esaterako «Luz de Agosto» nobela irakurtzean ohartuko ginateke kontakizunak jasaten duen egituraketa desorekatuaz. Noizbait kazetariei sopsresa galanta eman zien aitortu zienean: «un escritor que se interesa por la técnica haría bien en aprender cirugía o albañilería». Deklarazio harrigarriak izan ziren, gehiago ezin izan zitzaion atera, ezen ez zuen inoiz literaturaz mintzatzen, ez zen ere inoiz inguru edo zirkulo literario batetan ibili.

Batzuen iritzi egile honen helburua gizonaren desesperantza agertzea da batipat, baina hori ikuspuntu baldintzatua iruditzen zaigu, zeren, hori baino, idazle honen ekintza bizia osoaren errerepresentapen sinesgarri bat ematea litzateke, lekukotasun berezia eta betegarria eskeiniz. Idazlea ezagutu eta bizitu zuen errealtatearen errerepresentapen mitiko baten gibeletik joango litzateke, horretan populazioa oro sartzen delarik, pertsonai arruntenak edota beltzak; mitikotasun honek «¡Absalon, Absalon!» bezelako nobela batetan maila gorenak lortuko ditu, kasu honetan nagusiki denboraren erabilerak sostengatzen duelarik balio hau.

Faulknerren historietan ba dirudi pertsonai bakoitzaren predestinazioaren hatzaparretan erortzen dela, non natura oro «dolore doratua» edo «min beltzarana» («Gambito de caballo») antzekoa dugularik. Ez dituzte relax instanteak ezagutzen, guretzat hain ezagunak diren relax une pozgarriak gure gizarte post-industrializatuarekin

hain aise identifikatzen ditugunak. Egile honen liburutetan bizia autentikoki baldintzatua azaltzen zaigu, denbora hartako baloreen baitatik, bizia tajutzen duten lege naturazkoei hurbildurik: jaiotza, haziera, heldutasuna, desarroiloa, gainbehera, eriotza. Egun gizarte honek eskaintzen diguen zoriontasunaren eta konfortaren proiektzio estereotipuekin ezer guti ikusi behar dutenak.

Bere historien zenbait unetan gertakizun biolentoak azaltzen dizkigu, gertakizun hauetatik ez du inoiz iges egingo, baizik eta diren moduan kontatuko dizkigu. Idazle honen ustez liberazioaren esperantza lortzekotan hau ez da lortuko irudikazio alegorikoen medioz: beldurgarria ba da bizia, laztasun hori den bezala azaldu beharra dago. Une biolento hauen emanaldietan esan daiteke gure egilean antze-man daitekela inteligentzi heldu baten gidaritza, heldutasun horrek eman baitio tensio horiek aurkezteko eta bideratzeko ahalmena. Publiko handiaren aurrean batez ere situazio hauek adierazteko trebetasunagatik ezagutzen zaio, horrela uler daiteke bere «Santuario» nobela ezagutuena izatea, nahiz literatur mailan ez izan onena.

Faulkner narratzailea bere nobeletako pertsonai pasiboekin identifikatzen da, bere ekintza literarioa interpretapen ariketa bat bezala hedatzen du, non lekuko zuzenak edo zeharkako lekuko baitatik datoak edo interpretazioak biltzen saiatzen da; gizonaren arrazoiaren eta jakinduariaren batuketak pisi-

ble egin dezakeen interpretazio ariketa baten aurrean irudituko zaigu gaudela. Narratzailearen papera uniformeagoa litzateke, nahi ba duzue errepikatzaileagoa, hori dena gertatzen da kontzientzi komunitario baten bila dabil-lako azken finean.

Herri oso baten transmisio bide sentitzen da, nonaiko pertsonaiek histori-piloa sortzen doazelarik. Ere mugetuan kokatzen ditu bere historiak, Yoknapatawpha-ko herrialde irudimenezkoan, baino leku bereizi horretako eguneroko gauzak, gauz arruntenak, kontzientzi mitiko batez eman nahi ditu. Errealismo mitiko baten bila dabil, errealtatea oro menderatu nahiean saiatuko da, nahiz eremu bakun batetik abiatu.

Denbora hartako kazetariak diotenez Premio Nobela lortu zuela hots egin ziotenean sukaldean arrapatu zuten, amorrazioa sartu omen zitzaion zeren kazetariekin topatzea ez zitzaion deusere laket, ontziak garbitzen jarraitu zuen.

Loren MEDRANO
Basil BALEZTENA

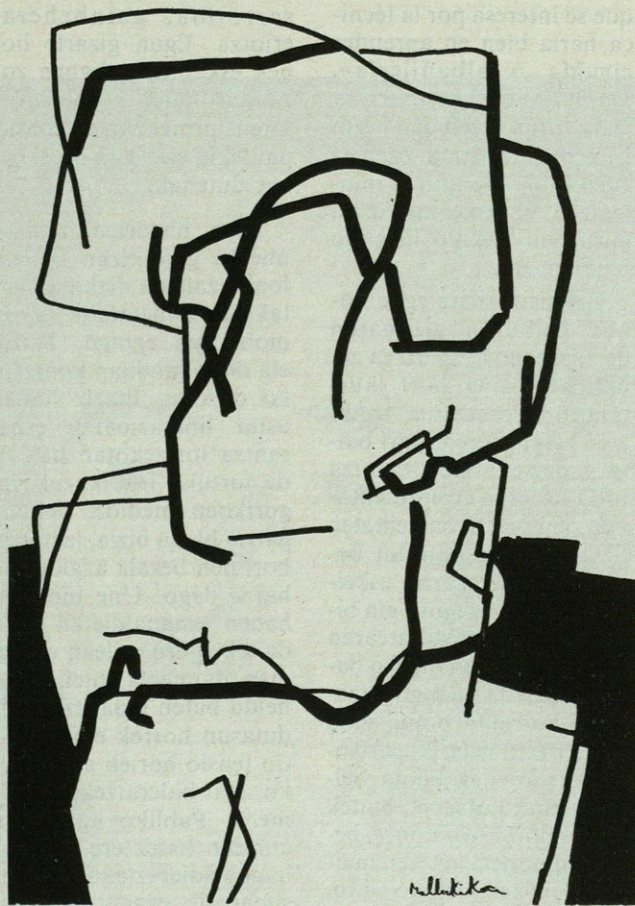
Obra nagusienak:

El fauno de mármol (1924) (poemak)
La paga del soldado (1926) Sartoris (1929)
El sonido y la furia (1929)
Mientras agonizo (1930)
Santuario (1931)
Luz de Agosto (1932)
¡Absalon, absalon! (1936)
Los invictos (1938)
Las palmeras salvajes (1939)
El villorrio (1940)
Gambito de caballo (1949)
Requiem por una monja (1951)
La ciudad (1957)
La mansión (1959)
Los rateros (1962)

ARTEAREN HIZKUNTZA

Zerua hodei beltzez ilunduta. Tarteka urdin gozoaz jantzita liriko baten margoa balitz bezala. Miradorreko kristal hautseztatuetatik zehar ikus dezaket eskola zaharretako teilatu lohia, tristea; hormak mugretsuak, ugetsuak. Leiho handi batzutatik umeak klase barruan. Kaiola horren barruan bost axola zaien gauza asko ikasten. Kuartilla aurrean nago gogoeta batzuegiteko prest. Mahai gainean paperak, apunteak, pintzel batzue; dena hankaz gora eta noski kolilaz bate-tako hautsontzi bat.

Nahia, desioa eta artearen arteko hartuemanak dibagatzen arituko naiz oraingo honetan. Desio berbak erabili handia izan du intelektualen artean Freud-tik aurrera. Denok dakigu gutxi gorabehera zertan datzan honen teoriak eta zelan sexual desioa jarri zuen teoria guztien ardatz moduan. Horren inguruan eraiki zuen psikoanalisiaren edifizio guztia. Goazen irudi honetan gelditzera apur bat: Edifizio kontzeptua osoan oinarritu behar dugu lehen-dabizi. Gure estruktura ez badugu nahi birrintzea. Hurrengo pausua litzateke parte konkretuetan finkatzea eta hor topatzen gara leihoekin, ateeekin, hormekin eta funtsezkoa den espazioarekin. Ez naiz joango idatzi honetan espazioaren alderdi multipleak eta fundamentalak ikutzera, bakarrik esan bizi garen espazioak, airean mar-katzen ditugun mugimen-

duak sarritan gure askatasuna neurtzeko tresna bat bihur litekeela. Bizi garen espazioa diodanean ez nago espazio fisikoaz hitzegiten, guk geure barnean daukagun espazioaz baizik. Geure gorputzean daukagun espazioaz, gure buruan daukagun espazioaz, gure ariman daukagun espazioaz. Hitz bate-tan esanda espazio kontzeptualaz. Orain gaude harian:

Zelan kontzeptualizatu ahal dugu hizkuntzaren bidez ezik? Hizkuntza bera da ogia egiteko masa. Orain ez litzateke txarto egongo Saussure-ren esaldi klabe bat aipatzea: «hizkuntza gizonak sortutako signo arbitrario batzuren sistema bat da».

Baina zein motatako hizkuntzaz hitzegiten ari gara? Saussuretik hasitan estrukturalistek artegin-

tzan aldaketa sakon bat markatu zuten. Artea hizkuntz bat zela konturatu ziren. Koloreak, formak, lienzo gainean jolasten dute kodigo intrinseko batekin. Baina nahiz eta autonomia izan hizkerarekin harreman estuetan dago. Hau lehenengoetan arraro egiten bazaigu ere hobeto begiratzen badugu pinturak daukan kodigoa, ikus dezakegu beti muga batzutan mugitzen dela eta guk hortik atera dezakegun logika apurra hizkerak ematen digun logika estrukturalak hornitzen diola.

Gure Oteizak esan zigun argi Euskadin lan egiten duten artistek euskaraz jakin behar dutela, ze artearen kodifikapenean eragin gogorra bait du. Mintzaerak, pentsamoldeak, pinturaren kodigoa estrukturatzen du era batean nahiz eta lehen esan duan moduan hizkuntza bisual eta autonomia izan.

Hau bai dela kontutan hartu behar genuen gauza bat euskal artistok. Baina nik ez dakit zer gertatzen den honekin eta ez da benetan planteatzen Arte Ederretako eskola honetan. Artistok edo hatako-tzak gaudenok minean darabilgu kendu barik euskal artea gora, euskal eskola behera, eta euskal artista-tzat jotzen ditugu geure buruak. Itauntxo bat egin-gu nuke:

Zer aditzen dugu euskal artista diogunean? Non bereizten gara euskal artistak ez direnen aurrean? Margolariaren bizia eta

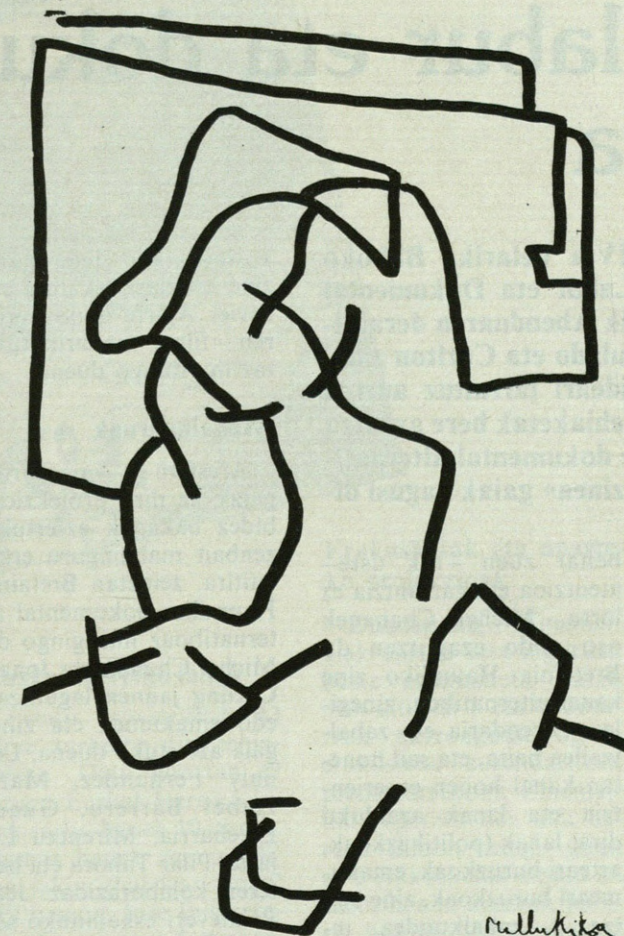
ETA HIZKUNTZAREN ARTEA

lana Euskadin kokatzen dela bakarrik? Hau arrazoi eskasa delakoan nago. Hitz huts asko inguru honetan dagoela pentsatzen dutenen eritzikoa naiz. Artisten taldeetan eta Arte Ederretako eskola honetan euskal artea hitza erabiltzea modan dago edo hobeto esanda «arte vasco» eta «artista vasco», honek prestigio bat ematen digularik. Baina hau puxiga bat baino hutsagoa da eta benetako inamria auzoan dago. Eta praktikan horrela gabiltza: hitzaldietan, tertulietan euskara mapatik kanpo uzten dugu. Bilboko Arte Ederretako eskolan euskarazko klaseak aukeratzekoak izanik ez zaie ezelango benekotasun bat ematen.

Artista guztien minetan Oteizaren ideak badaude ere, Oteizak berak oso argi dauzkan teoria hauei beldarrak egiten dizkiegu.

Karrera eskultoreak esaten du euskara Europako unibertsitate guztietan ikasi behar dela. Nik ez dut hainbeste eskatzen baina gutxienez Euskadin artean ari garenok euskara ikastea, euskal artistak kontsideratzen bagara behintzat. Eta gehien bat harrengan eragin sakon bat daukalako. Konbentzitutua nago geure buruetan dagoen hizkeraren estruktura kontzeptualak influentzia zuzena daukala pinturan darabilgun kodigoen sistematizazioan eta ordenamenduan.

Artearen hizkuntza bisuala eta hizkeraren arteko

harremanak albo batera utziz, hizkuntzak abstraktoan daukan espazio kontzeptualaz arituko naiz. Hemen sartzea mundu zabal eta desbordante batean sartzea da. Ez dago zertan aipatu ere ez kreatio lanak anbito mugagabe batera zabaltzen gaituela. Eta espazio zabaltze horretan mogimendu posibilitateak areagotzen dira. Inguruarekin hizkuntzaren bidez sortutako harreman krea-

tibo horretan artista horrekin identifikatzen da. Artista ilargian dagoela esaten duen topikoa faltsua da. Margolariak inguru horretara iristeko bide bat aukeratu du; hau da, kreetze lana. Kreetze lanaren inspirazioa ez dator ilargietatik errealitatetik baizik. Kreetze hizkuntza horrek espazio kontzeptuak aberats bat sortarazten du. Eta espazio horretan mugitzen da kreetzailea. Az-

ken batean askatasun baten bilakera dugu. Hemen askatasun pertsonalari buruz ari naiz askatasun politiko eta sozialarekin dependentzia bat euki arren. Hizkera arruntean diogunean «horrek «mundu» bat sortu du», «mundu» horretaz ari gara.

Espazio kontzeptualaren inguruan ibilbide bat egin ondoren berriro bueltatzen gara idatzi honen hasierako «desio» hitzera. Esan dugun «mundu» hori da nahiaerentzat, basamortuan oasis bat aurkitzen duen gizon batentzat bezalakoa.

Gurari barnekoak, arraigatuak, primario horiek bizitza normalean matraka handian sortzen direnak askotan konduktaren normekin, etikarekin, hizkuntza kreatibo horrek sortutako espazioan ekilibrio majiko batean batzen dira.

Hau argiago ikusteko asmoa nire adiskide margolari bati gertatutakoa kontatzera noakizue: bera pertsona ezkondua izana, neskata gazte bat ezagutu eta horrenganako desioa gero eta gogorragoa egin zitzaion. Kontura zaitez, norainokoa zen honen gogo, ze artelanaren helburua neska hori besterik ez bait zen. Bolada hartan desekilibrio, urduritasuna, agobioa sartu zitzaion gorputzean. Alderdi batetik desio antsitsua eta bestetik ezkondua eta honek daraman prejuizioa eta karga morala. Eta azkenean neska hori bere lanaren helburutzat eukita izugarriko kalitatea lortu zuen bere obran.

MALLUKIOA

Azaroaren 29-tik Abenduaren 4-era bitartean

Bilboko XXIV nazioarteko zinema labur eta dokumental lehiaketa

Aurtengo edizioa XXIV.a delarik, Bilboko Nazioarteko Zinemaldi Labur eta Dokumental Lehiaketa Azaroaren 29tik Abenduaren 4-era bitartean ospatuko da Consulado eta Carlton zinetokietan. Iaz hasitako bideari jarraituz aurten ere sail berezietan dauka lehiaketak bere ardatza «Britainia Haundiko zine dokumental alternatiboa» eta «Emakumea eta zinea» gaiak nagusi direlarik.

Bilboko Lehiaketak iaz zuzendaritza aldatuz beste pausu bat eman zuen bere historian. Aurretik talde zabal batek eramaten zuen Zinemaldiaren eraketa, baina iaztik hasita eta Udaletxearen erabakiaz beste talde batek darama lan hori, Manu Pagola buru izanik. Gai honetaz ere ba dago zeresanik, hala ere, lantxo honetan Zinemaldiaren egitarauaz mintzatuko gara bakarrik.

Lehiaketak sari bila aurkeztzen diren pelikuletaz aparte beste sail batzu dauka, agian garrantzitsuenak, hala nola «Britainia Haundiko zine dokumental alternatiboa» edo «Emakumea eta zinea» gaiak eskainia. Lehenengoa Michel Chanan-en ardura pean eratzen da, ezaguna gure artean iaz lehiaketan bertan bere filme bat aurkeztu zuelako, «El Salvador, retrato de una zona liberada» delakoa, nahiz eta

behar zuen —nik uste— atentzioa eta garrantzia ez lortu. Michel Chananek oso ondo ezagutzen du Britainia Haundiko zine kanal alternatiboa, zinegilea, zuzendaria eta zabal-tzailea baita, eta sail honetan kanal honen esperientzia eta lanak azalduko dira: lanak (politikazkoak, arteari buruzkoak, emakumei buruzkoak, zine beltza,...), zabal-kundea, industrializazioa eta beste.

Bigarren sailaren eraketarako Brasileko Linaly Fernandez Leite aktorea eta zinegilearen aportazioa izan da. Sail honetan emakumeak zinean egin duen lana eta sofritu izan duen diskriminazioa eta esperientziak aztertuko dira.

Hauetaz gain ba dira beste sail batzuk, Jean Painleve dokumental zinegileari eskainia, Barakaldoko Mauro Azkonaren omenez egindakoa, Txeko-

sllovakia-ko telebistaren zine eskolari eskainia edo Javier Agirre donostiarraren «filme madarikatu»-taz ihardungo duena.

Mahainguruak

Arestian aipaturiko gaiak ez dira proiektzioen bidez bakarrik aztertuko, zenbait mahainguru eratu baitira, zeinetan Britainia Haundiko dokumental alternatiboaz hitzegingo da, Michel Chanan eta Jonase Corling jaunen laguntzaz, edo emakumea eta zinea gaia aztertuko duena, Linaly Fernandez, Maria Isabel Barrero, Guada Etxebarria, Mirentxu Løjarte, Pilar Tabora eta besteren kolaborazioaz. Jean Painleveri eskainitako sailean Painleveren beraren presentzia ziurtaturik dago eta gai beraz mahainguru bat eratuko da.

Mahainguruak ez dira horretan gelditzen. Zine dokumental eta laburraren gaurregungo egoera eta etorkizuna aztertze-ko mahainguru batzu antolatuta dira, hiru hain zuzen, eta hauetan Zinemaldira hurbiltzen den edonork har dezake parte, zuzendari, zinegile, zinekritiko edo zine-ikusle hutsa izanik ere. Ekintza hauek Abendua-

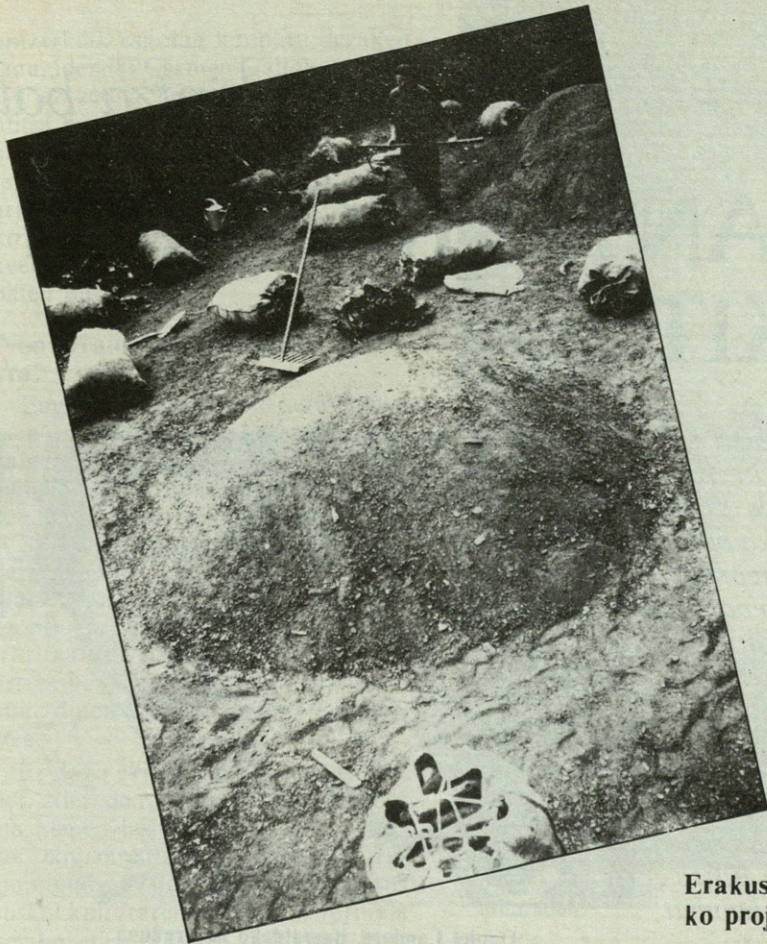
ren 2,3 eta 4ean izango dira.

Epaimahaia

Zinemaldia konpetitiboa denez, sail bat dago lehiaketara aurkeztu diren filmeak projektatzeko. Sail honetan ikusi ahal izango ditugun lanak saritzeko hiru epaimahai dago aurtengo edizioan: Nazioartekoa, Euskal Herrikoa eta Nazioarteko CIDALC delakoa.

Nazioarteko lanak saritzeko hurrengo epaimahai-kideak ditugu: Fernando Birri (Argentinarra, Santa Fe Zine-eskolako sortzailea eta zenbait filmeren egilea); Rodolfo Izagirre (Venezuelakoa, bertako Zinamatekaren zuzendaria dena, zinekritikoa); Bronisław Zeman (Poloniakoa, animazio laburren egilea); Misca Crcav (Yugoslaviakoa, zinekritikoa, dokumental eta laburren espezializatua); Jean O'Mardha (Irlandakoa, Eireko RTVko produktorea) eta Anatoli Kalorin (Soviet Batasunekoa, Moskuko Unibertsitateko irakaslea eta Mosku-Fims deritzon zuzendaria).

Bigarren epaimahaiak Euskal Herriko lanak saritzea du helburutzat eta

Euskal Herriko lanak

Estatu espainoletik 43 filme aurkeztu dira lehiaketara. Datu honetan ez ditugu Euskal Herriko lanak sartu, hauek 10 izanik. Hamar hauek zeintzu diren jakin ahal izan dugu. «El fuego», Jose Ibisaterena; «Criss, cross & deskarga batzuk» Juan B. Heinek; «Octubre 12» Luis Egiraunena; «Amantis» Marta Batlerena; «La hora del café» Modesta Peñarena; «La esquina», Edwin Bucesena; eta 4 Ikuska. Aurten ere Zinemaldi honetan euskarak izango duen presentzia Ikuskei esker izango da, edizio honetan 10, 11, 12 eta 13.ak projektatuko baitira, egileak Iñaki Eizmendi, Montxo Armendariz, Mirentxu Lojarte eta Imanol direlarik.

hauek osatzen dute: Jose Maria Unzainek, Santos Zunzunegik, Gotzon Elorzak, Arturo Amorosek, Jose Esteban Lasalak eta Gabriek Blancok.

Aurten, eta lehiaketa honetan lehen aldiz, beste hirugarren epaimahai bat dago, «Nazioarteko CIDALC» delakoa, Afrika, Asia eta Latinoamerikako aurrerakuntzarako kultur elkartearen eskuetan izango delarik. Epaimahai honen lehiaketan projektatzen diren filmeen artean sari bat emango dio Afrika, Asia eta Latinoamerikako kultur aurrerakuntza hoberen adierazten duenari.

Erakusketak eta aparte-ko proiektzioak

Donostiakq Zinemaldiak aurten bere inguruan beste erakusketa batzu izan dituelarik eta bilbotarrak harroagoak direla erakusteko zuzendaritzak prentsaurrekoan Zinemaldia ospatzen den aldi berean Bilbon izango diren arte erakusketak aipatu zituen, honen adarrak bailira bezala. Zeresanik ez dago erakusketa hauek Lehiaketarekin duten lotura bakarra artea dela, besterik ez, Donostiako Zinemaldian gertatzen zen bezala, Bideoari eskeinitako astea izan ezik.

Aurreko urteetan urteen urteetako espe ohitura jarraitzeko egunero «Mikeldi» aldizkaria aterako da Lehiaketaren barruan, eta ohiturak ez galtzeko erdara hutsean izango delakoan gaude, zeren herri honetan ohiturak lege bihurtzen ohi dira.

Prentsaurrekoan zuzendaritzak herrietan emango diren proiektzioei eman zien garrantzia haundia. Aurten eta Zinemaldiak beste adar batzu izan ditzan Basauri, Balmaseda, Lekeitio, Bermeo, Getxo eta Gasteizen labor eta dokumentalen proiektzioak izango dira. Esperientzia hau ez da berria Bilboko Zinemaldian eta aurreko zuzendaritzak garrantziko lana egin zuen arlo honetan, filmeak Bilbotik kanpora zabaltzeko. Aurten, oraingoz behintzat, oso herri gutxitan izango dute aukera hau.

Merezi ote du?

Amaitzeko eta esandakoa irakurri ondoren zailtzan nago Bilboko Lehiaketa honen zereginaz. Alde batek Euskal Herriko lanak oso eskasak dira, euskaldunak gutxiago. Bestetik, dokumental eta laburgintzaren arazoa dago, hemen astebetetz lanak eta hitzaldiak izan ondoren zenbat zinetokitan izango dute labor eta dokumentalek lekutxo bat? Ohituta gaude edozein filme ikustera joan eta aurretik publikitateak jo eta ke, ia ordu erdi askotan. Baina lege aldetiko arauak betetzeko labor baten ordez betiko «Nodo» zaharrak soportatu behar, ejerzitoaren desfile bat ez dakit zein lakutan, zeramika erakusketa bat kintokoñon,... Eta horrela aspertu arte.

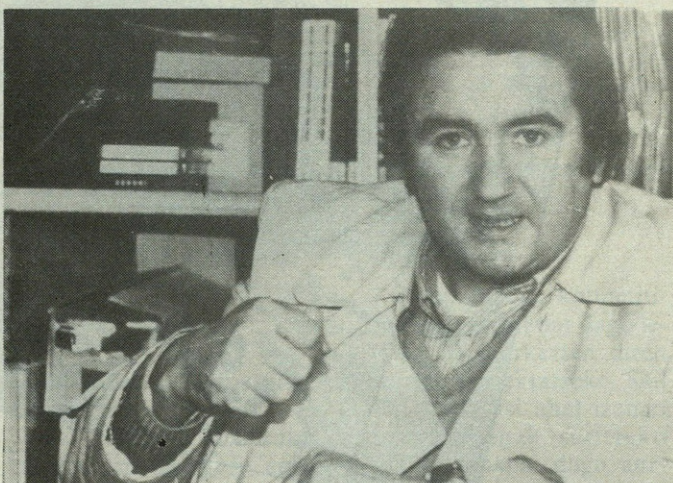
Horretan dago nire kezka, nahiz eta hemen astebetetz 400 filmetik gora projektatu, nahiz eta 79 orduz laborrak eta dokumentalak ikusteko aukera izan, gero enpresarioek ez dutela hau kontutan izaten. Zine dokumental eta laborrak, azken batean, ez duela irteerarik.

Joxe UGARRIZA

Euskal antzerki taldeen biltzarrearen ekintza bat

HAURRARI ANTZERKIAREN ATEAK IREKITZEN

Gutxitan, ia inoiz ez esatearren, agertu da TeatrEROen orrialde hauetan Euskal Antzerki Taldeen Biltzarreari buruzko berririk. Ez da gogo ezagatik izan. Intuizioz gehienbat jokatzeko beste erremediorik ez dugun egoera honetan Biltzarrearen zeregina garrantzitsu izan zitekeela somatzen genuen. Olgarroak bai, zortzi beso omen ditu, eta tinta ugari ere bai. Guk eduki, kotxerik ere ez dugu. Beraz, hain aberasgarri den deszentralizazioaren alde E.A.T.B.ak Deban prentsurrekoa dei egin zuenean hara joatea erabaki genuen. Iris-teko izan ziren komerik. Iritsi ginen eta Biltzarreak une honetan eskuartean darabilen esperientzi baten berri eman zitzaigun. Hain zuzen Biltzarreko partaide diren bost monitorek beste hainbat ikastoletan bizitzen ari diren esperientzia.

Daniel Landart, ifarraldeko arduraduna.

Nola eta nondik sortu zen bultza-da?

Prentsurrekoan Biltzarrearen mahinetik Martin Idiakezek hitzegin zuen, «Biltzarrean bazegoen haur sailetik antzerki gogoa sortzeko asmoa; azken biltzarre nagusia egin ondoren 82. urtean hori bideratu behar zela erabaki zen». Erabakiaren ondoren zein ekintza mota izan ziteken aukeratu beharra agertu zen. Lehen oztopoak ekonomi aldetik datoz. Argi zegoen Biltzarreak erabil zezaken diruarekin azpiegitura eskasiak ezin ziratekeela bete. Eujenio Arozenari, Biltzarreko tekniko bezala, bururatu zitzaion Gipuzkoako Diputazioko Euskara Batzordera jotzea plan batekin diru laguntza jasotzeko asmoz.

Diputaziora eramane plangintzak, bertako Euskara Batzordeagana jotzen zenez gero, euskara bultzatzea eta kutsu pedagogiko bat zerman, asmo nagusitzat. Han, Biltzarreak, antzerkia beragatik ere ekintza hori aurrera eramateko inongo ozto-

porik ez zegoela ikusi zuen.

Plangintza Biltzarrearen ahalmenak kontuan hartuz egin zen. Gipuzkoa bost eskualdetan banatu eta eskualde bakoitzean monitore bat jarzea erabaki zen, bertako eskoletan haurrekin lan egin zezaten. Bestalde, helduen irakaskintzan ere zereginik bazegoela eta Biltzarreko antzerki taldeek gau-eskolatan eskeintzeko obrak prestatzeko asmoa zegoen.

Esperientzi piloto bat

Diputazioan antzerkia bera lantzeko beharra ikusi zuten. Eta haserako plangintzatik haur-monitoreenari eman zitzaion laguntza. Oztopoak ere aurkitu zituen diputazioak hone-lako plangintza bat diruz laguntzeko orduan: «projektua onartu bazen esperientzi piloto bat egiteko izan zen, administrazioak kontu hauetan esperientzi falta dauka eta beldur piska bat bazegoen, ez projektuak garantiarik ez zuelako eskeintzen, baizik eta zer ateara zitekeen ez guelako argi ikusten»,

esan zuen Gotzon Egiak, diputazioaren aldetik. Beraz, esperientzia 4 ilabetekoa izango da.

Esperientzi hau aurrera daramaten ikastolak hauek dira: Landaberri Lasanten, Goizeko Izarra Motrikon, Irun eta Hondarribiako ikastolak, Bergarako ikastola eta Debako ikastola. Oinarrizko Hezkuntza Orokorreko bigarren aldiari aritzen dira denak eta esperientziak bakoitzean ezberdinak badira ere, argi geratu zen alde batetik lau ilabete denbora gutxi zela eta lan baldintzak ez zirela onenak; hori bai, kasu guztietan ondorioak onak dira, aurrera dinamika batean sartzen delako eta sorkuntza prozesu batean, ere bai.

Esperientzia martxan jarri baino lehen egindako lana adierazi zuen Carmen Gallok, ikerketa sakon bat, ikastolen informazio biltzea eta gero-ko monitoreen prestakuntzarako ikastaro bat. Dena dela, lau ilabeteko ekintza izanik lorpen handirik ez zela espero esan zuen. Hemen sartzen da

antzerkiak eskolan kunplitu dezaken lana, ideialki Carmen Gallok, antzerkia ez zedila beste ekintza kultural hutsa bakarrik izan baizik eta «beste pedagogi alternatiba era bat» izan zitekeela aipatu zuen. Dena dela, maila arruntago batera jaitsiz haurra gero-ko ikusle kritikoago bat izan daitekeela izan daiteke esperientzi jarraitu baten ondorioa.

Non arraio dago plangintza orokorra?

Eugenio Arozenak bukaera aldean esan zuen «Ez dakit noren eraginez bainan Gipuzkoan behintzat haur munduko giro orokor bat sortzen ari da». Euskal Antzerki Taldeen Biltzarreak eragindako esperientzi interesgarri honek eskasia asko salatzen ditu. Penagarria da «Antzerti» hor egonik eta bestalde Hezkuntza ministroaritz E.A.T.B.ak dituen bide urriak haur munduan hain ongi atzeman duten akatsak betetzen erabiltzea.

Ez dago ekintza plangintza orokor bat. Ahal den modu onenian han bat eta hemen bestea aritzea onuragarri da haurarentzat, antzerkiarentzat eta mundu guztiarentzat; bainan hori euskal kulturaren mundua ez normala delako eta itolarrian dabilenez bost ajola zerk laguntzen dion bizirik irauten, guztia da baliagarri.

Azpiegitararik ez dago, ez dago antzerki-zirkuitorik, ez egotekotan informaziorik ere ez dago eta bada, arlo bakar batean bada ere, gobernu horretatik norbaiti plangintza orokor bat egitea bururatzeko ordua. Bitartean Euskal Antzerki Taldeen Biltzarreari txalo egin behar zaio beraien ardura benetakoa delako eta ahalmen arabera aritzen direlako.

Mikel ANTZA
Eneko OLASAGASTI

Martin Idiakez, E.A.T.B.ko hegoaldeko arduradun.

Euskal antzerki taldeen biltzarrean dauden taldeak

Ondoren, talde horien izena eta momentuan darabilten obraren izena besterik ez dugu ipini. Honi buruz, antzerki emanaldiak eratu nahi dituen edonork informazioa nahi balu, Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrearekin hartuemanetan jar daiteke ondorengo telefono hauetara dei eginez:

943/ 60 11 40 Deba
943/ 35 57 55 Oiartzun
949/ 59 73 45 Baiona

Ifarraldekoak

«Aldudeko Taldea».- «Eneko Bizkai eta Maria Lorka» Telesforo de Monzon.

«Biper Beltz».- Obra prestatzen ari dira.

«Makeako Taldea».- «Xuri Gorriak eta...», Daniel Landartena.

«Oztibarriko Taldea».- «Hazparneko Anderea», Telesforo de Monzonena.

«Urrunako Taldea».- «Ttanta hil behar dugu», Pierres Larzabalena.

«Zentzu Gabeak».- «Urriki Latza», Pierres Larzabalena.

Hegoaldekoak

«Buruntza».- «Gabon Txirrita», Xabier Leterena.

«Goaz».- «Gernika», Luis Haranburu Altunarena.

«Intxurre».- «Bata zu eta bestea ni», Iñaki Begiriztainena.

«Intxixu».- «Gabonetako Ikuskizuna», Joxe Inazio Barrutiarena.

«Kresala».- «Ezkilentxarri», Talde lanean.

«Aulesti».- «Menditarrak», Telesforo de Monzonena.

«Taupada».- «Haik, Maik eta Zeferina», talde lanean.

«Txontxongillo».- «Behin batean Txindoki maldan», talde lanean.

«Txo».- «Isogai Umila», japoniar kantakizuna.

JO... ADARRA

ZERUKO EZKONTZA

Bi senar-emaztegai ezkontzera zihoazten unean istripua izan zuten eta hantxe geratu ziren gorputz. Bizitzean zehar nonbait, oso zintzoak izan omen ziren, eta zuzen-zuzenean zerura sartu omen ziren. Atean hantxe zeukaten San Pedro itxoitzen:

— Zuek izan zarete aspaldi honetan lurretik etorri zaizkigun pertsonarik zintzoenak eta hori horrela izanik, nahi duzuen desioa beteta ikusiko duzue.

Biak piska bat pentsatzen jarri ondoren:

— Ba, han Lurrean ezkontzerik izan ez dugunez, hemen ezkontzea nahiko genuke.

— Ba zibilez izan beharko du, oraindik ez zaigu hemen apaizik sartu eta.

APARTAMENTU TXIKIAK

Hiru gazte Parisera joan dira ikas-tera eta diruz oso aberats ez zebiltzatenenez gero, ahal izan zuten apartamentutan sartu ziren.

Lehenengo hilabetea pasa ondoren, berriro hirurak elkartu egiten dira hango kafetegi batetan eta beren apartamentutaz hitzegiten hasten dira:

— Pentsa ezazue zein txikia den nere apartamentua, gauetan biluzteko hankak lehiotik kanpora atera behar ditudala.

— Nahiago nuke nik horrelako txioren bat izatea —erantzuten dio bigarrenak—. Iragan astean gaisotu nintzenean sendagilea etxera etorri zitzaidan, eta mihia erakusteko esan zidanean pasilora atera behar izan nuen.

— Ba hori ez da ezer nerearekin gonbaratuta. Hain txikia da, goizetan eguzkia sartzen denean, nik atera egin behar dudala.

TXISTERIK ONENA

Bidai luze batetan, tren bateko ba- goi berdinean Paristar bat eta Londondar bat elkartzen dira. Hitzegiten hasi, eta bidai luzea erosoagoa izateko apostu bat egiten dute, ea zeinek kontatzen duen txisterik onena. Lehenengoa Paristarra hasten da:

— Frantziak bigarren gerla mondiala irabazi zuenean.

— Ez jarraitu, —erantzuten dio Londondarrak—, zuk irabazten duzu.

LEHOIAREN ORROA

Behin batetan, Hernaniar bat joan omen zen Afrikara, eta itzultzean bere lagunei han gertatutakoak kontatzen ari zela:

— Ba, halako batetan, gau ilargitsu batetan, hara non ikusten dudan itzal arraro bat nire kanpin-dendara hurbiltzen, buelta batzu denda inguruan eman ondoren hatzaparkada batez sarrrera puskatu eta lehoi bat sartzen da honela eginez: Prooooooooooooo

— Motel, motel, ez zuen «proooooooooo» egingo, «Gruaaaaauuuuuu» baizik.

— Bai, baina atzeraka sartu zen.

ERREUMIA

Leitzan ba omen zegoen garai batetan euskara ez zekien mediku bat. Askotan bezala, erdaraz ez zekien paziente bat tokatu zitzaion eta zer gaitza zuen galdetu zionean, gaisoak nolabait erdaraz erantzun behar eta:

— El niño quemado.

Berriro baezpada galdetzen dio zein zen bere gaitza eta berriro:

— El niño quemado.

Medikuak, horrela zer egiterik ez zegoenez, euskeraz esan zezan eskatu zion ea nolabait asmatzen zuen.

— Nik daukadan gaitza «erreumia» da.

TXISTE PARE BAT BIDAL EZAK ARGIA, JOE!

Eta hik ere bai, bidal EZAN. Nola txisteak, eta artikulak, gehienetan gizonezkoek bidaltzen dituzten...

Txisteak behar ditugula, horixe. Eta ziriak, pasadizuak, zure lagunari gertatu zitzaion beste hura. Pentsa zenbat ARGIA daramazkigun huts egin gabe txisteak bota eta bota, eta guri ere noizpait hustuko zaigu ganbara.

Sobre batean txiste pare bat bidaltzea ez da ba hain zaila. A!, eta zintan igortzen badizkiguzu ez zaigu axola.

BERTSOAK

«Ni ez naiz gerraren zale, baizik pakearen alde»

Peñagarikano

Gure mundua ere
hain dago itsusi,
elkar ere ezin
gerade ikusi,
ez naiz gerraren zale
zuen adirazi,
horrek ekarri ditu
hainbeste desgrazi,
gu zazpi probintzi,
horra nere iritzi.
lapur ta polizi,
zenbat injustizi,
alkar maitatuz ezin
al leike bizi?

Horrek sortu dizkigu
makina oztopo,
hau esanagatikan
ez naute joko,
hori Xenpelarrek behin
esan zuelako,
geroztik hari kaso
egin behar zako,
maltzurkeriz bapo,
nortasunez flako,
gerra zertarako?
hondamenerako?
lagunurkoa maite
ez dugulako.

Deabruei hartzen diet
urrutitik usai,
nik beti joan nahi nuke
pakean itzai,
entzun dira hildakon
hainbeste hil kanpai,
eta espaloietan
gaurkoz odola blai,
hurren zenbat etsai,
gu hondatzeko zai,
bota dituzte bai
tiroz hainbat anai,
horrela bizitzerik
guk ez dugu nahi.

Lopategi

Pakearen eskeintza
egiten dute hor,
eta dei horrentzako
ez nago entzungor,
justizi on batekin
gura genduke lor,
baldin bagera euskaldun
baldin anai ta nor,
horretan alegin bat
ez ote degu zor.

Izango ote gara
hainbesterako din,
gerrak ekarri digu
denontzat hainbat min,
pake itxaropena
orain gugana jin,
anai bezela denok
egin dezagun zin,
jokatuko dugula
zintzo, garbi, ta fin.

Amets hori lortzea
gertatu leikegaitz,
mugitu behar ditut
gaur harri eta haitz,
euskaldunak pozteko
noizpait pakezko jaiz,
gerraren burundia
naiz eta azaldu maiz,
ni pakearen alde
beti joango naiz.

Amuriza

1

Hortxe doa orain jaunak
nere lehen sakea,
Xenpelarrek aitortzen zun
etsaien atakea;
mendez mende izan dugu
hemen sua ta kea,
Gernikak ere ikusi
zuen errematea.
Baina ez naiz horren zale
ta non dago atea
gerrari irabazteko?
Hortik dator pakea.

2

Nork ez daki gure lurak
zenbat karga dakarren,
gai horrekin hor tiroka
ez hadi jarri arren;
Euskalerrria badabil
bi hankakin ta erren,
guk libre behar genuke,
sorginak akelarren,
begi bata ere ia
gal nezake pozarren
besteakin pake eder
hori ikustearren.

3

Xenpelarrek bihotzean
bazuen nahikoa min,
bertso hori kanta zuen
bere hortz eta agin.
Baina pake hori nola
sor liteke noiz jakin,
alperrik da hemen odol
danak hola irakin
pake hori helduko da
gerra irabazteakin
nahi duenak aditu du
eta isildu nadin.

Bertso sail batek aukera emanik

Egia esan, alde zurretik kartzelako gaia —bakarka saioan— nolakoa izan daitekeen susmatzen genuen. Eta bertsolariek ere, bazekiten gutxi gorabehera nolakoa izan zitekeen. «Badut esperantza», «Hala balitza», «Zer dio gure historiak» eta antzekoak erabili dira txapelketa honetan, koerentzia bati jarraikiz, gaijartzaile taldearen ezaugarritzat har genezakeen koerentzia hain zuzen. Oso eremu zabaleko gaiak izan dira eta hasieretan bertsolari ia denak erortzen baziren berrepikapen hutsetan obsesio kolektibo batek bultzatuko balitu bezala, geroz eta aberatsagoak izan dira kantatu diren bertsoak. Eta desberdina ere. Geroz eta topiko gutxiago erabili da eta deigarri eta erakargarriak gertatu zaizkigu.

Eta bagenuen Amuriza bereziki eta ariketa horretan entzuteko gogoak, berak sortutako eskola eztabaidagarri horietan klase ematea oso ongi etorri zaiola pentsatzen bait dugu. Eta norbaitek esango balu Xabierrek ez daukala eskola horien beharrik, baieztapen hori Xabierrek berak sinatuko ez duelakoan gaude. Baina itzul gaitezen gaira, «Hor doa nire lehen sakea» eta «isildu nadin» horien bitartean dagoe-na miaztera.

Lehen bertsoan eta azken bi puntuak hartzen baditugu:

Baina ez naiz horren zale
ta non dago atea
gerrari irabazteko
hortik dator pakea

Horrela irakurrita, puntuz puntu eta «atea» horretan etena egin, badirudi nahiko bitxia; baina «ta non dago atea

gerrari irabazteko» galdera, «hortik dator pakea» erantzuntzat hartuz, hau da, bi puntuon lehen hiru lerroak segidan irakurritik, hor etena egin eta laugarrena bota ondoren, zentzu zehatza dauka. Honela:

Baina ez naiz horren zale
ta non dago atea
gerrari irabazteko?
Hortik dator pakea!!

Bigarren bertsoaren hasieran, «nork ez daki gure lurrak...» azken txapelketan neurri eta doinu berean kantatutako «Nik ez dakit ogi puskak...» hura gogorarazten digu. Bertso honetan ere azken bi puntuak «begi bata ere ia gal nezake pozarren / besteakin pake eder hori ikustearren» hartuko ditugu erantzut. Garbi dago, bertsolari guztiak azken puntua —eta ez beti— edo azken lerroa bederen oinarritzat harturik abiatzen dira bertsoaren bideetatik eta Amurizak, nire eritzian, bertso hauek oso osorik prestatu zituen bi puntuak alde zurretik. Eta baita gaiaren eskema orokorra eta esan beharrekoak bereziki noiz eta non sartu ere bazekien zehazki. Abentura gutxi beraz.

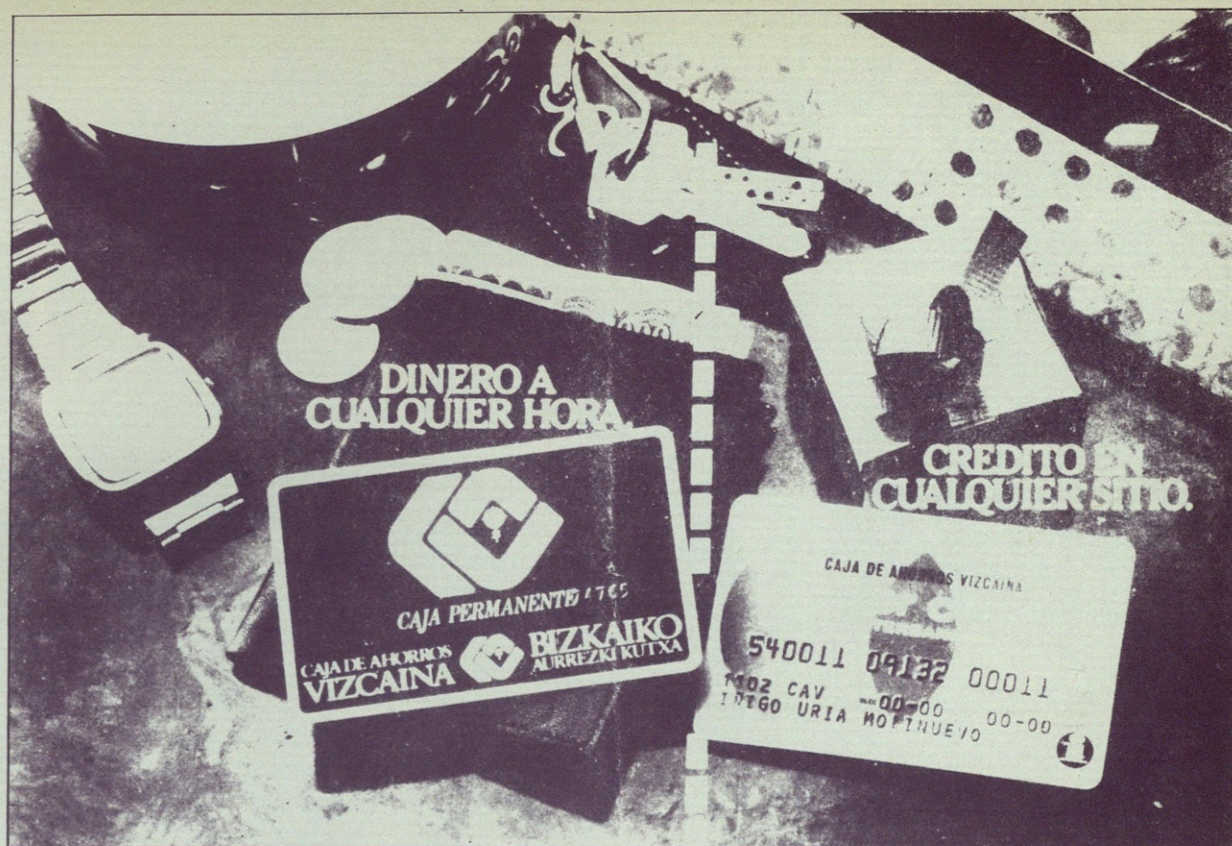
Hirugarren bertsoan, «pake hori nola eta noiz...» lortuko den esaten digu boskarren puntuak: «gerra irabaztekin» seigarren puntua gaiari bukaera emateko erabiliz: «eta isildu nadin» lehen bertsoaren hasieran abiada ematen dion eran.

Beraz, bertso bakoitzarekin pieza oso bat egokitzen du, mekaniko trebe baten antzean. Bertso bakoitza, doitasun zehatzaz egokitzen du, hiruez gai bati dagokion bertso sail bakarria lortua izan dadin.

Hortik aparte, errima eta neurriari bagazokio zer esan... neurrian erabili dituela bi lizentzia: «gerra irabaztekin» eta «Xenpelarrek aitortzen zun» —«zuen» orde—, Erriman herriz, azken bi bokalak —«erren»a ezik— eta lehen bertsoan hirurak erabili dituela, besterik ez. Hizkuntza maila, herriz, bertsoak irakurrita aurkitzen da. «Gal nezake pozarren...» Bapateko ihardunetan horrelako gaitasuna eta ezaguerak erakutsi duen bertsolari ez dago, eta barka diezadaten hau, gu baino zaharragoak direnak. Zeren, hizkuntza idatzia eta bertsolaritza bat egitea, hau da, garaiko bertsolaritza une hortakoxeko idazkietan erabiltzen den hizkuntzaz hornitu duen bakarra, Xabier dela deritzot.

Bestalde, txapelketa honek ekarri duen poz handienetarikoa bat, gazteek emandako neurria eta maila izan da, Pañagarikanok, Mendizabalek, Telleriak, S. Lizañok, Altunak —lastima honen belarri ezhezia—, lehen mailako bertsolariak direla frogatu baitute. Oraindik gogoratzen dut Telleriak «Xenpelar Saria»n bigarren —eta Murrutia irabazle— gelditu zenean, neurriarekin zer nolako korapiloak zeuzkan. Eta Mendizabal eta Peñagarikano Zaldibian. Asko hobetu dute beren bertsokera, bakoitzaren nortasunari uko egin gabe Xabierren eredia oso baliagarria izan zaie. Baita ere honek eginiko azterketaren uza, liburuak eta apunteak hain zuzen.

XALBARDIN

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik erosoa. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxekoek

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

diskriminatua dagoelako
miseriatik atera nahi ez dutelako
hiltzen ari zaigulako
salbatzeko medioak ukatzen zaizkiolako
justiziaz zor zaiona eman ez zaiolako

**ABENDUAREN 15ean
EUSKARA GREBAN**